

Европейски съюз

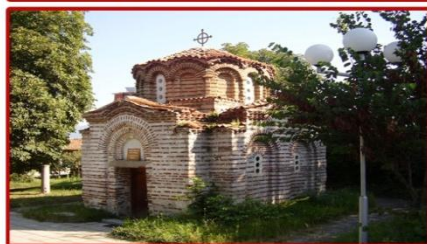
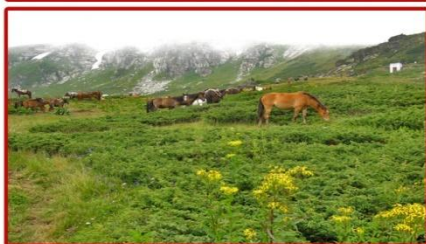

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

ПРОГРАМА ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА В ОБЩИНА САПАРЕВА БАНЯ 2014-2020г.

Този документ е създаден в рамките на проект „Община Сапарева баня – по-ефективни общински политики чрез подпомагане качествено им разработване и прилагане“, в изпълнение на Договор № 13-13-53/31.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

~ С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е ~

1. Въведение.....	3
2. Анализ на развитието на туризма в община Сапарева баня	4
2.1. Обща характеристика	4
2.1.1. Географско положение.....	4
2.1.2. Население, селищна мрежа и социално-икономически характеристики.....	5
2.1.3. Транспортна достъпност.....	6
2.2. Анализ на община Сапарева баня като туристическа дестинация....	7
2.2.1. Природни туристически ресурси	8
2.2.2. Антропогенни туристически ресурси. Културно-историческо наследство.....	13
2.2.3. Състояние на околната среда.....	22
2.3. Инфраструктура.....	25
2.3.1. Базова инфраструктура.....	25
2.3.2. Социална инфраструктура.....	25
2.3.3. Туристическа инфраструктура.....	27
2.4. Въздействие на туризма върху развитието на община Сапарева баня..	40
2.4.1. Икономическо въздействие върху развитието на общината.....	40
2.4.2. Екологично въздействие върху развитието на общината.....	41
2.5. Анализ на съществуващото състояние и оценка на развитието на туризма в община Сапарева баня	44
2.6. SWOT анализ.....	48
3. Програма за развитие на туризма в община Сапарева баня 2014-2020г.....	52
3.1. Визия и фокус на развитие на туризма в общината 2014-2020г-	52
3.2. Главна цел и подцели на Програмата за развитие на туризма в общината 2014-2020г.....	56
3.3. Приоритети на Програмата за развитие на туризма в общината 2014-2020г	59
3.4. Специфични цели и мерки на на Програмата за развитие на туризма в общината 2014-2020г	60
3.5. Тенденции за развитие на туризма в община Сапарева баня.....	66
4. Заключение.....	71

1. Въведение

Сапарева баня са развива и утвърждава като курортен и туристически център. Природните богатства, климат и местоположение на общината са предпоставка за целогодишно развитие на различни видове туризъм.

Програмата за развитие на туризма на територията на Община Сапарева баня е разработена на базата на Общинския план за развитие на общината за периода 2014-2020 година и съобразно местните туристически ресурси.

Настоящата програма следва да бъде изпълнявана с активното участие на водещи организации в сферата на туризма, бизнеса и НПО. Основна роля при изпълнението на програмата играе екип от експерти по въпросите на туризма към Община Сапарева баня с участието на заинтересовани страни и в сътрудничество с туристическия информационен център.

Туризмът е важен елемент от местната икономика и предприемането на правилни стъпки за неговото развитие ще благоприятства интензивното развитие на икономиката и благополучието на населението в региона.

Развитието на туризма може да създава нови работни места и нарастващи доходи, мотиви и средства за усъвършенстване, защита на околната среда и укрепване на културното разнообразие.

Община Сапарева баня разполага с редица дадености, които могат да се използват за създаване на един значително разширен четири сезонен туристически продукт, който да привлича както български, така и чуждестранни туристи.

Геотермалните ресурси в района предполагат стратегическо развитие на балнео (лечебен, СПА и уелнес) туризъм като ядро на един комплексен туристически пакет, предлагащ богато разнообразие от допълнителни услуги, включващи почти всички съвременни форми на туризъм – планински (ски), еко, маршрутно-познавателен, селски, културен и религиозен, конгресен (делови), конен, спортен (екстремн) и други.

Богатото историческо, културно, архитектурно, природно и духовно наследство представлява добра база с голям потенциал, който все още не е напълно разработен.

Програмата за развитие на туризма в община Сапарева баня 2014-2020г. е разработена от експертен екип на „София Интернешънъл Секюритиз“ АД в рамките на проект „Община Сапарева баня – по-ефективни общински политики чрез подпомагане качествено им разработване и прилагане“, в изпълнение на Договор № 13-13-53/31.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

Програмата има отворен характер - може да се допълва, усъвършенства и актуализира в съответствие с динамично променящите се условия и фактори.

2. Анализ на развитието на туризма в община Сапарева баня

2.1. Обща характеристика

2.1.1. Географско положение и релеф

Община Сапарева баня е разположена в Югозападна България, непосредствено под северните склонове на Рила планина и заема североизточната част на Кюстендилска област. Граничи с общините Самоков (Софийска област), Рила и Дупница (Кюстендилска област). Общата територия на общината възлиза на 180,8 кв. км, което представлява 6% от общата площ на област Кюстендил и 0,9% от територията на Югозападния район.

Общината е разположена в непосредствена близост до външната граница на Република България с Република Македония (68 км), Република Сърбия (79 км) и Република Гърция (128 км).

На територията на Югозападен район, в който е разположена и община Сапарева баня, се пресичат три от европейските транспортни коридори, което го определя като ключов транспортен център на Балканите:

- коридор № 4 (Северна и Централна Европа-Видин-София-Атина);
- коридор № 8 (Италия-Албания-Македония-София-Бургас-Варна);
- коридор № 10 (Централна Европа-Белград-София-Истанбул).

По данни на НСИ от февруари 2014, населението на Общината по настоящ адрес наброява 7 710 хил. жители и включва пет селища: град Сапарева баня, селата Сапарево, Овчарци, Ресилово и село Паничище, разположен в най-красивата едноименна местност в Рила.

Център на Общината е град Сапарева баня, разположен на около 750 м надморска височина. Градът е разположен на 75 км. югозападно от столицата София и международно летище, и на 56 км. от областния център - град Кюстендил.

В близост до Община Сапарева баня преминава една от основните пътни артерии в страната – международен път Е79, част от международен транспортен коридор №4, чието икономическо значение за общината се е увеличило значително след пускането в експлоатация на моста „Нова Европа“ (Дунав мост 2) при Видин – Калафат.

Община Сапарева баня е разположена на територия с разнообразен релеф, включващ високопланински терени, подходящи за ски и други зимни спортове, равнинна част от Дупнишката котловина и част от долината на река Джерман, склоновете на Рила към Сапарева баня и с. Овчарци, предимно северно изложение, и ниската планинска верига със заоблени и лесно достъпни склонове на Верила.

Сапарева баня попада на една от разломните линии, пресичащи Краището, в резултат на което са се появили минералните извори в града. Тук се намира единственият в България и континентална Европа гейзер-фонтан, с температура на водата от 103° С.

Надморската височина в общината варира в големи граници от 600 до над 2700 метра, което е причина за разнообразния физикогеографски облик на общината.

Географското положение на Общината, транспортната достъпност, разнообразният релеф, както и минералните водни ресурси, благоприятстват развитието му като обособена туристическа дестинация, отличаваща се с конкурентен туристически продукт.

2.1.2. Население, селищна мрежа и социално-икономически характеристики на Община Сапарева баня

Административен, стопански и културен център на общината е град Сапарева баня. Урбанистичната структура се характеризира с пет селища - град Сапарева баня, селата Сапарево, Овчарци, Ресилово и село Паничище. Местоположението на община Сапарева баня до голяма степен определя малкия брой населени места и тяхното разположение в близост до общинския център. Специфично за общината е относително равномерното разпределение на жителите в отделните населени места.

По данни на Националния статистически институт от февруари 2014 г. населението общо за община Сапарева баня наброява 7 710 жители. Около 53,4% от населението на общината е съсредоточено в град Сапарева баня – 4 117 жители, а останалата част в селата: Овчарци – 1075 жители, Ресилово – 1213 жители, Сапарево – 1292 жители, а най-малкото село Паничище – 13 жители.

Динамиката на демографските процеси показват застаряване, макар и с бавни темпове. Това налага взимане на превантивни мерки, съобразени с националната рамкова политика за стимулиране раждаемостта и намаляване на отрицателните стойности на естествения прираст и механичната миграция.

№	Населено място	Територия кв. км	Население		
			Общо	Мъже	Жени
1	гр. Сапарева баня	79,7	4 252	2 049	2 068
2	с. Овчарци	18,8	1 080	531	544
3	с. Ресилово	28,3	1 252	600	613
4	с. Сапарево	54,0	1 277	649	643
5	с. Паничище	0,1	13	9	4
	Общо за Община Сапарева баня	180,9	7 710	3838	3872

Таблица 1: Население на Община Сапарева баня по настоящ адрес и пол

Икономиката на Сапарева баня е моноструктурна. Около 67% от фирмите работят в сферата на услугите, търговията, туризма и транспорта. 90% от предприятията са микро – с до 9 заети лица или 218 на брой от общо 242 предприятия. Само 3 предприятия имат персонал надвишаващ 50 заети лица. Общата икономическа криза и лошата бизнес среда се отразяват негативно на икономическото развитие и на финансовите резултати на предприятията.

2.1.3. Транспортна достъпност

Община Сапарева баня е разположена на територия от 180,8 кв. км, представляваща 5,93 % от територията на Кюстендилска област (3051 кв. км), докато общинските пътища и тези от републиканската мрежа представляват около 3,04 % от общата дължина на пътната мрежа на територията на административната област (1216 км). Общата дължина на общинската пътна мрежа е 57 км, от които второкласен път с дължина 15 км, четвъртокласни пътища с дължина 22 км и местни пътища с обща дължина от 20 км. Този дисбаланс е породен от планинския релеф и малкото населени места, които се обхващат от пътната мрежа.

Важно предимство на разположението на общината е относителната близост и добри транспортни връзки със столицата София и областния център Кюстендил, както и границата с икономически добре развитата община Дупница.

Достъпът до Общината с лек автомобил (автобус) се осъществява бързо и лесно по пътищата от републиканската пътна мрежа по няколко начина:

- чрез международният път Е-79 (София - Кулата) в по-голямата си част магистрала, републикански път II - 62 Дупница - Самоков, посредством трикилометров четвъртокласен, четирилентов път - Сапарева баня;

- чрез третокласен път 6284 Дупница – Самораново - Ресилово - Овчарци - Сапарева баня - Сапарево - II-62 Дупница - Самоков.

Четвъртокласен път осигурява връзката между главния път II - 62 и гр. Сапарева баня, който е реконструиран и рехабилитиран, две платна, четири ленти. Преасфалтирани и реконструирани са всички главни улици в общината осигуряващи достъп до главните пътища и към курортно селище Паничище.

Бърз и лесен достъп по шосе до село Паничище и х. Пионерска се осъществява от четвъртокласният път 62084 Сапарева баня - Паничище - х. Пионерска, който е реконструиран и рехабилитиран в най-опасните участъци и в по-голямата част от километража си. Той е с добра пътна настилка, габарит и пропускателна способност, което е гаранция за удобство, безопасност и сигурност по време на пътуване.

Пътищата от общинската пътна мрежа се поддържат целогодишно в добро състояние. Сравнително добре поддържаната транспортна инфраструктура благоприятства развитието на района като туристическа дестинация и позволява увеличаване на туристопотока.

В близост до общината се намират две големи международни летища – най-голямото и натоварено летище в страната – столичното летище София, както и международното летище в град Солун, което е второ по натовареност в Гърция, след това в Атина.

Ако посетителите желаят индивидуален превоз, биха могли да наемат автомобили директно от летищата. В случай, че гостите и туристите биха предпочели масов транспорт, имат следните възможности за пътуване:

- ✓ От София до Сапарева баня, има директен автобус, който тръгва всеки ден от Автогара „Овча купел“.

- ✓ От Централна автогара гр. София на всеки 60 минути тръгва автобус за автогара Дупница /преминава през автогара Овча купел /.
- ✓ От Дупница на всеки 30 минути може да се ползва обществен транспорт до община Сапарева баня.

Достъпът до високата част на планината се осъществява пеша или чрез седалкова въжана линия от х. Пионерска до х. Рилски езера, която е алтернативен екологичен транспорт, опазващ околната среда.

Редовна автобусна линия обслужва направление Дупница - Сапарева баня - с. Сапарево и обратно, поддържат се ежедневни автобусни връзки Сапарева баня - София, ежедневна линия върви по направление Дупница - Сапарева баня (през селата) - Самоков, като едната линия е до Пловдив.

Връзката с ж. п. транспорта се осигурява чрез редовната автобусна линия Сапарево - Дупница, съобразено с разписанието на влаковете от и за София и автобусите за София, Кюстендил, Благоевград и други.

Транспортното обслужване е организирано много добре, като са разкрити редица транспортни линии които осигуряват редовно и качествено превозване за населението от общината към областния център, столичния град и съседните по-големи градове.

Транспортната осигуреност обуславя развитието не само на организиран (групов), но и на индивидуален туризъм.

За развитието и утвърждаването на община Сапарева баня като туристическа дестинация, предлагаща като основен туристически подукт планински-ски, балнео и еко туризъм, следва да се предприемат конкретни мерки за изграждане на нова и рехабилитирането на вече съществуващата транспортна мрежа.

Предвид потенциала на територията, се препръчат увеличаване броя на паркоместата, изграждане на вътрешно-курортен еко транспорт, който да не допуска навлизането на автомобили на частни лица на територията на Национален парк „Рила“, както и изграждането на местно летище (бившето военно летище) за чартърни полети, което да улесни достъпа до туристическите ресурси на общината.

2.2. Анализ като туристическа дестинация

За разлика от понятията „туристически район“, „туристическа локализация“, „туристически комплекс“, понятието „туристическа дестинация“ има не толкова географски, а по-скоро маркетингов акцент. Отразява взаимоотношенията между туристическото търсене и предлагане на основата на целевата пространствена насоченост на туристопотока към конкретна приемаща територия.

Община Сапарева баня има богато съдържание и сложна структура като елемент на една добре изградена туристическа система и следва да бъде обособена като самостоятелна туристическа дестинация предлагаща разнообразни форми на туризъм.

Предвид географското си разположение, природните дадености и богатото си културно - историческо наследство община Сапарева баня разполага с висок потенциал за развитие на туризъм. Планините, горещите минерални извори, уникалните езера и

водопади, естествената природа, чистата околна среда и благоприятния климат са основни ресурси за успешното развитие на този сектор в района. Великолепното съчетание от всички тези туристически ресурси характеризират Сапарева баня като „златна мина“ за развитие на комплексен туризъм акцентиращ върху балнеологията: планински ски туризъм, екотуризъм, маршрутно познавателен, културен и религиозен, лечебен и спа туризъм, конен туризъм и екстремни туризъм. С потенциал за развитие е и селският туризъм на територията на Община Сапарева баня.

Общината е разположена в северното подножие на Рила планина в Югозападна България и 1/3 от територията ѝ попада в пределите на създадения през 1992 г. Национален парк Рила. Разнообразните форми на планинския релеф - полегатите склонове на Кабулския дял на Северозападна Рила, долините на р. Джерман и р. Горица, циркусите с прочутите Седем рилски езера, троговите долини и челни морени, са благоприятна среда за различни рекреационни дейности – планински и екотуризъм, ски спортове, езда. Основните курортно-туристически бази в общината са се обособили в районите около град Сапарева баня, село Паничище и високата част на планината.

Община Сапарева баня привлича почитателите на природни забележителности, чиста екологична среда с богати възможности и избор в областта на отдиха и туризма, балнеотуризма, планинския, културния туризъм, екотуризма и зимните спортове.

Туризмът е важен, приоритетен отрасъл за развитието на местната икономика в Сапарева баня и предвид нарастващото търсене, следва да се работи целенасочено към обособяване на конкурентноспособен уникален целогодишен туристически продукт.

2.2.1. Природни туристически ресурси

2.2.1.1. Релеф

В природния ландшафт на община Сапарева баня, преобладаващ е планинският релеф, където се открояват стръмните склонове на Кабулския дял на Северозападна Рила към гр. Сапарева баня и с. Овчарци и ниската планинска верига със заоблени и лесно достъпни склонове на Верила, с дълбоко врязаните долини на реките Джерман и Горица, както и циркусите на Седемте рилски езера. Също така се включва равнинна част от Дупнишката котловина. Сапарева баня попада на една от разломните линии, пресичащи Краището, в резултат на което са се появили минералните извори в града.

Надморската височина в общината варира в големи граници от 600 до над 2700 метра, което е причина за разнообразния физикогеографски облик на общината. Високите планински части имат огромен потенциал и са изключително ценен ресурс за развитието на редица зимни спортове, планински, както и здравен туризъм. Разределеният въздух при висока надморска височина се използва за професионална подготовка при спортисти, които се целят към високо спортно майсторство, както и при хора с белодробни заболявания и проблеми с дихателните пътища.

Географското положение на общината, транспортната достъпност, разнообразният релеф, както и минералните водни ресурси, благоприятстват развитието му като

обособена туристическа дестинация, отличаваща се с конкурентен туристически продукт в областта на планински ски туризъм и алпинизъм, балнео туризъм, еко туризъм, селски и културен туризъм, конен и спортен туризъм.

2.2.1.2. Климат

В климатично отношение района на Община Сапарева баня попада в умерено-континенталната климатична подобласт на Европейско-континенталната климатична област. Климатът е сравнително мек поради частичното проникване на въздушни маси от Средиземноморието.

Континенталният характер на климата проличава в годишния ход, както на температурата, така и на валежите. Поради котловинния характер на релефа през зимата съществуват условия за образуване на температурни инверсии. Климатът във високите части югоизточно от Сапарева баня до местността „Паничище” е специфичен планински климат, който с покачването на надморската височина от „Паничище” – става много влажен и студен. В тази част максималните валежи във влажни години са над 1000 мм на кв.м., с два максимума - през декември и юни.

Територията на общината се характеризира висока надморска височина, северно изложение на склоновете и това благоприятства натрупването и задържането на дебела снежна покривка. В района е измерена най-дебелата естествената снежна покривка в България, при хижа „Скакавица”.

2.2.1.3. Води

Водните ресурси на Община Сапарева баня имат определящо въздействие върху нейното развитие. Уникалното съчетание от топли минерални извори и планинска изворна вода обуславя района като уникална туристическа дестинация. Водните запаси, които се формират в границите на Рила планина са най-важният ресурс, който може да бъде използван за развитие на туризъм, както в общината така и в региона. Рила планина е важен хидроложки възел, с изключително голям хидроенергиен потенциал, представляващ около 1/4 от целия потенциал на страната.

По билото на Рила минава Главният български вододел, който съвпада с Главния балкански вододел, разделящ водосборните басейни на Черно и Егейско море.

Сапарева баня е изключително богата на термални води. На територията на общината се намират две термални зони - източна и западна, отстоящи една от друга на 250 - 300 м. В източната зона има един минерален извор – „Парилото”, който се намира около старата баня наречена на извора, а в западната зона има три минерални извора, намиращи се в района на парка над банята.

Водите на топлите минерални извори са най-богатите по съдържание на сероводород в България. /15,5 мг на 1 л. вода/. Минералната вода в Сапарева баня спада към групата на специфичните. Температурата при нейния извор е 103 °С. Характеризира се като хипертермална, сулфатно-хидрокарбонатна, натриева, флуорна,

силициева и сулфидна с обща минерализация – 678 мгл./л. Сапаревобанската минерална вода е бистра, безцветна, с мирис на сероводород.

2.2.1.4. Биогенни ресурси (флора, фауна).

Ниската част от терена на община Сапарева баня, попада в Долния равнинно-хълмист и хълмисто-предпланински пояс на дъбовите гори /0- 300 м.н.в./. Растителните формации са главно от зимен дъб, благун, цер, космат дъб, келяв габър, клен, мъждрян и съпътстващата ги храстова растителност.

По-високата част от територията на общината е в Средния планински пояс на горите от бук и иглолистни дървесни видове /700 - 2000 м.н.в./. Тук са формирани различни чисти и смесени насаждения от бял бор, смърч, ела и бук. В новосъздадените култури са внесени и някои инстодуцирани дървесни видове - зелена дугласка ела, лиственица и веймутов бор.

Най-високата част от територията на общината е разположена във високопланинския пояс /2000 - 2700 м.н.в./. Тази територия е заета главно от клекови формации и мурово-смърчови насаждения. Тук се намират субалпийските и алпийските високопланински пасбища и ливади. Тази част от територията на общината попада в Национален парк „Рила” и има защитни и ландшафтни функции.

В горските площи, които съставляват над 50% от територията на Община Сапарева баня, преобладаващ е процентът на иглолистните гори. Доминират смърчът, елата, белият и черният бор, но има и дъб, и бук. В района на Рилските езера са разпространени клековите гори и сибирската хвойна, както и бялата мура в резервата „Скаквица”.

За планинските участъци са характерни редки растителни видове, защитени от закона и включени в „Червената книга на България и на Европа”: рилско подрумче, жълта тиква, рилски ревен, златиста кандилка, българско омайниче, рилска иглика, кръглолистна росянка и др.

Фауната на територията на общината е изключително богата на бозайници, влечуги, птици, земноводни и водонаселяващи видове. Срещат се редки и защитени животни - балканска дива коза, вълк, мечка, златка, смок, алпийски тритон, скален орел, скалолазка, чучулига.

Езерните и речните води се обитават от различни видове риби, включително планинска пъстърва.

2.2.1.5. Природни обекти

Предвид географското разположение на територията на Община Сапарева баня, както и разнообразния релеф, туристическата дестинация разполага с уникални природни забележителности.

В общината се намира най-горещият минерален извор в България и континентална Европа – **„Гейзер-фонтан“** с температура на водата 103° С градуса, изригващ естествено в близост до центъра на града.

Снимка: Гейзер-фонтан, гр. Сапарева баня

Прочутите не само в България, но и в почти цял свят като **„Седемте рилски езера“** - група ледникови езера, стъпаловидно разположени в най-високата част от територията на общината в един от най-големите рилски циркуси. Мястото е най-посещаваната лятна планинска дестинация в България, като туристите годишно надхвърлят 100 000 души.

Снимка: Седемте рилски езера, Национален парк Рила

Именно тук, всяка година се събират последователите на т.нар. **„Бяло братство“**, духовно общество, основано през далечната 1897 година от Учителя Петър Дънов (Бейнса Дуно) като „Общество за повдигане на религиозния дух на Българския народ“. Днес, Бялото братство има стотици хиляди последователи в България, Сърбия, Македония, Русия, Франция и Швейцария и е в основата на развитието на религиозния туризъм в общината.

Снимка: Общността „Бяло братство“ изпълнява танца „Паневритмия“

Водопад „Горица“ - един от седемте водопада, намиращи се в северното подножие на Рила планина на 900 м надморска височина, е най-ниско разположеният водопад в Рила планина, близо до село Овчарци. Водите му падат от 39 метра височина.

Водопад „Скакавица“ - с височина на водния пад 70 м, на 1750 м надморска височина, което го определя като един от най-високо разположените водопади в България.

Природен феномен Безотточно езеро „Паничище“ - единственото безотточно езеро в България, най-ниското разположеното езеро в Рила планина, на 1350 метра надморска височина, сред красиви и свежи иглолистни гори, с дълбочина 4 метра и площ от 12 дка. Езерото има форма на паница, от където идва и името на местността и планинското село-курорт - Паничище. Мястото е уникално с продължително слънцегреене.

Природен феномен „Обесен камик“ - намира се в Лакатишкият дял на Рила - планина. Обесен камик представлява голяма скала с кълбовидна форма, която „стои“ на скална основа на съвсем малка опорна площ и надвесен над дълбоката тектонска долина на река Джерман. Природният феномен „Обесен камик“ е конгломерат от брекча - споени дребни частици, образувани от изветрителните процеси.

За района на Обесен камик, връх „Свети Дух“ и седловината до Урсус вада се казва, че се намира заоблен чакъл. Валуните на този чакъл са предимно от гранит, рядко от кварц, с диаметър от 20 до 50 см.

В природните забележителности на района е включен и вековен дъб при параклис „Св. Георги“ - с. Сапарево. Дъбът е на възраст над 400 години и датира от времето на Австро-турската война от края на XVII - първата половина на XVIII век.

Сапаревската вада – първото хидромелиоративно съоръжение в България, обявено за Паметник на културата през 31.12.1972 г. Започната през месец май 1862 г. по инициативата на хаджи Иван Велков, Петре Пугъов и Митьо Бонджилов и завършена през 1864 година. Дълга е 12 км и води началото си от р. Черни Искър към Сапарево и Сапаревското поле, прехвърля водоразделното било, преминава през гориста местност и много седловини, влива се в Лева река над селото.

Съоръжението напоява около 5 хиляди дка плодородна земя от Сапаревското землище и до днес. В знак на признателност в центъра на селото е изградена чешма с бюстовете на тримата строители на Сапаревската вада.

Към природните забележителности спадат и живописните долини на реките Джерман, Горица и Скакавица.

2.2.2. Антропогенни туристически ресурси. Културно-историческо наследство

Тези ресурси, за разлика от природните, са продукт на човешката дейност. Основна мотивация на туриста за избор на такава дестинация е желанието му за опознаване на местната история, бит и култура. Културните и историческите паметници представляват обекти и събития с неприроден характер, които се явяват непосредствена цел за пътувания. Те имат главно познавателен, а по-рядко рекреативен ефект. За тяхното въздействие не е характерна сезонност. Свързват се с такива видове действия като маршруто-познавателен, конгресен туризъм, пътуване заради развлечение, спортни събития и др. Опознаването на историческите и културни обекти като правило не изисква голям разход на време, като туристите, привлечени от тях се характеризират с по-широки интереси, по-висока култура и сложна диференциация на предпочитанията. Културно-историческите туристически ресурси са характерни за селищната среда, като за тях е характерна пунктовата локализация. За разлика от природните ресурси, те нямат възстановителна способност. Повечето антропогенни обекти за туризма се отъждествяват с недвижими обекти, но все пак при този тип ресурси има известна еластичност, като например част от историческите паметници се пренасят и концентрират в музеи и изложби извън мястото на локализация.

Ежегодно в културния календар на Сапарева баня се включват много традиционни и нови празници и развлекателни събития. Провеждат се и традиционни кукерски празници на 1 януари всяка нова година и конни надбягвания на Тодоров ден.

В областта на културата Общината работи в подкрепа на културните институции, творчески обединения и формации, доказали своята обществена значимост.

Археологически и исторически обекти като предпоставка за развитие на Културен туризъм

• Праисторическо селище Кременик

Праисторическото селище „Кременик” се намира в местността Кременик край гр. Сапарева баня. В селището са открити много археологически находки, доказващи, че там животът не е прекъсвал от ранния през средния и късния неолит. Първите обитатели на праисторическото селище са дошли от долината на Струма и са носители на една от най - древните цивилизации в Европа. Те се установяват тук, привлечени от великолепните условия за живот, богатите на

дивеч места, добре защитени и непосредствената близост до изворна и течаща вода. Култовите фигури и богатата колекция от идолна пластика от разкопките при Кременик, разкриват много разпространения по нашите земи култ към плодородието, към богинята-майка, но и нови и малко познати страници от мирогледа на най-древните обитатели на територията на общината.

- **Тракийско селище Германея - Източна порта «Германея»**

Най-старото известно име на града „Германея“, който се е намирал на територията на днешния град Сапарева баня, е останало от времето на траките и е било свързано, както установяват езиковедите, с намиращите се тук горещи минерални извори. Те обясняват произхода на селищното име с езика на траките, според тях „Германея“ означавало „гореща вода“.

Антична Германея - намирала се е на територията на днешния град Сапарева баня, чието име на езика на траките означава “гореща вода”. В римско време това селище прераства в град (края на II век - началото на III век). Според К. Иречек, Германея е един от главните градове на провинция Средиземномарска /вътрешна/ Дакия, заемаща място между Сердика и Пауталия. След римското завоевание (I век след Христа), селището се превръща в укрепен град. Оттук минавал най-важния път свързващ Тракия с Македония. Пътят се виел през долината на Марица, северните склонове на Рила, Германея и долината на Струма за Солун, с разклонение при Дупница за Пауталия /днешен Кюстендил/ и Скопие. Градът, простиращ се на голяма територия, бил изключително богат и просъществувал през цялото време на римското господство по нашите земи. Крепостта на Германея била възстановена от византийския император Юстиниан Велики през VI век. Германея /дн.Сапарева баня/ е родното място на Велизарий – бележит пълководец на император Юстиниан – 527 -565 г. Археологическите разкопки установяват територията на укрепената част на Германея. През II век по времето на император Марк Аврелий, градът е защитен с крепостна стена. Крепостта има четириъгълна форма с четири порти, флакирани с по две четириъгълни кули. В началото на VI век по времето на Юстиниан I, укрепителната система на града е подновена и усилена. Изградена е втора долепена до първата стена. Във вътрешността на град Германея са разкрити части от правоъгълни сгради и помещения. През 1911 г. акад. Гаврил Кацарав разкрива подова мозайка на ранновизантийска базилика. Разкритите оброчни плочки на Асклепий, Хигия и Телесфор, Тракийския конник и Трите нимфи, показват почитането на тези божества на територията на Германея. В района на минералните извори, както доказват множеството археологически находки, в древността е имало светилище, издигнато в чест на Асклепий. То придобило много голяма популярност в древността поради лечебната сила на извиращите там минерални води, за което говорят и множеството надписи по култови предмети и оброчни плочки на различни божества с посвещения на Асклепий. От античното светилище при Сапарева баня произхожда и една оброчна

плочка на Трите нимфи. Изображенията на Трите нимфи много често се срещат край минерални извори, усвоени от римляните и устроени като бани с лечебна цел за граждани и воители. Днес останките на този град лежат под Сапарева баня. В мазето на санаториума /дн. Специализирана болница за рехабилитация/ се намират масивните римски зидове, а изпочупени и цели амфори покриват пода. Близо до санаториума, преди входа му в ляво, огромните каменни блокове напомнят, че тук е източната порта на града. А в двора му се намира западната порта. Древна Германея е разорена в края на VI век поради славянски нашествия на Балканския полуостров. През тези бурни времена, когато много градове, реки и местности сменят имената си с нови славянски, името на Германея не се променя. Под това име тя е включена в пределите на слабянобългарската държава през 809 г. по времето на хан Крум. Археологически разкопки установяват, че върху развалините на антична Германея са се заселили нашите прадеди славяните. По - конкретни сведения за Германея през последните години на византийското господство дава арабският географ Идрис. В „География на Идриси“, писана в Сицилия, за Германея се казва „... гр. Джерманея /Сапарева баня/ има три дни /път/. Последният е един великолепен град /разположен/ в низина, с много лозя и насаждения с изобилни природни богатства...”. Несъмнено причината да бъде Германея „великолен град” са минералните извори и чудната природа със студената вода и хубави гори.

По време на османското господство, Германея, някогашният главен град на Средиземноморска Дакия, а през 1153 г. познат като "Великолепен град", е превърнат в най - обикновено село от ориенталски тип. Районът е превърнат в селскостопански с направление овцевъдство, което обслужва нуждите на турската армия и градското турско население.

Демографските промени в района, с притока на нови заселници, водят до нов икономически и политически подъем. За първи път в Дупнишко, в село Сапарево, се създава еснафско взаимоспомагателно сдружение, а през 1864 г. и първото мелиоративно съоръжение в България - Сапаревската вада, дълга 14 км, чрез която се прехвърлят част от водите на река Черни Искър към Сапарево и Сапаревското поле. През същата година се построява и най-голямата черква за времето в Горно поле – „Успение на Света Богородица”.

Парилото - стара турска баня и пералня съществувща и до днес. При изкопни работи в местността Парилото през 1915 г. е открит стар римски каптаж. Той представлява стъпаловидна кръгла шахта, стесняваща се в дълбочина, като калаени тръби отвеждали водата от каптажа.

Туристически обекти на Религиозния туризъм

Община Сапарева баня има потенциал и ресурсни възможности, добре развита културна инфраструктура, изпълнен със събития културен календар и богато културно-историческо наследство под формата на недвижими паметници на културата.

Територията на общината е богата на църкви, параклиси и манастири, добра предпоставка за развитие на религиозен и поклоннически туризъм.

Манастир „Свети Стефан”, кв. Гюргево, гр. Сапарева баня

Разположен е на десния бряг на река Джерман на рида Джуганица /означава място за ловни соколи/ в Северозападна Рила, на около 3 км югоизточно от Сапарева баня. Манастирът е основан през Втората българска държава. Функционира и по време на турското робство, когато е опожаряван няколко пъти.

Сега манастирът „Св. Стефан” е постоянно действащ комплекс от църква, жилищна сграда /хотел/ и аязмен параклис „Св. Стилиан Пафлагонски”.

Интересното разположение на манастира, аязмото под самата речна тераса с вода, която лекува очни проблеми, красивата, целогодишно огряна от слънцето местност, правят манастира един от най-привлекателните туристически обекти. Достъпът до манастира е целогодишен с автомобил или пеша. До манастирът има три пътеки – като две от пътеките тръгват от Баражната стена, при река Джерман, а третият път е този от към бензиностанцията в кв. Гюргево, гр. Сапарева баня, който осигурява и достъп с автомобил.

Църква „Св. Четиридесет мъченици” в гр. Сапарева баня.

Построена е през 1859 г. За майстор на градежа е нает Цветко от с. Жаблене, Радомирско, а стенописите са рисувани в периода 1878-1879 г. - непосредствено след Освобождението. В църквата се съхранява чудотворна икона на св. Богородица, копие на икона от Рилския манастир. Църквата е действаща и според преданието тя пази града от всякакви болести и беди.

Средновековна църква „Св. Никола” в гр. Сапарева баня

В самия център на Сапарева баня, там, където някога се е намирал античният град Германея, е била издигната църквата „Св. Никола”, край която впоследствие се развива и средновековният град. Руините са разкрити през 1837 г., когато жителите започват да копаят основи, за да си построят християнски храм, и попадат на стари зидове. При разчистването се установява, че това са основите на ранна християнска църква, преустроявана неколkokратно.

Църквата е шедевър на средновековното строително изкуство, с голямо културно значение. Вниманието на туристите и гостите грабват черквата и гранитните постаменти за паметници. Най-интересен е олтарният камък с латински надпис – 13

реда дълъг, гранитен саркофаг и гранитен капак, гранитни колони и други паметници на културата от II и III век, които са от почти 10 века преди да бъде построена черквичката през XVII-XVIII век.

Църквата „Св. Никола“, със заобикалящите я древни паметници, привлича много туристи и има голям принос за развитието на културния туризъм в общината, обявена е за архитектурен и художествен паметник на културата от национално значение.

Църква „Св. Великомъченик Георги Победонсец“ в кв. Гюргево, гр. Сапарева баня

Строена е през 1840 г. Вкопана е в земята на дълбочина 1,1 м, каквито са били повечето църкви по време на османското владичество. Църквата е уникална за българските земи по своята вътрешна дървена архитектура. Всички дървени части, колони, капители, надлъжни и напречни греди са изпипани до съвършенство, до най-малкия детайл и представляват ценен образец на възрожденското резбарското изкуство. Всичко това я прави уникална по рода си и я превръща в ценен културен паметник за любителите на културен и религиозен туризъм. Това от своя страна я превръща във важен фактор за популяризирането и развитието на Сапарева баня като желана туристическа дестинация.

Църква „Рождество Богородично“ – /малката Богородица/, гр. Сапарева баня

Храмът се намира в югозападната част на града. Построен е през 2003 г. по инициатива на Църковното настоятелство, начело с неговия председател протойерей Вергил Андреев на мястото на старо оброчище, а пътят води към следващото свято място Параклис „Успение Богородично“.

Параклис „Успение Богородично“ – Параклиът се намира в близост до градския стадион. Черквата е построена през 1900 г. край мащабни римски руини, които и сега личат и това я прави изключително атрактивна като обект за посещение.

Параклис „Успение Богородично“ - кв. Гюргево, гр. Сапарева баня

Параклиът се намира в двора на семейство Йордан и Райна Пискулийски. Построен е през 2010 г. Те разказват, че поводът за построяването му е открита икона на Св. Богородица на мястото на параклиса, при рязането на тополите в двора им.

Параклис „Св. Петка“ - гр. Сапарева баня

Той е посветен на св. Петка. Параклиът се намира на най-романтичното място в южната част на Сапарева баня. Тук са стария извор (каптаж) и местността Старата Ерменица.

Параклис „Петър и Павел“ - при р. Джерман, гр. Сапарева баня

Този параклис се намира над река Джерман в близост до Манастира „Св. Стефан“. На 29 юни в параклиса се отбелязва празника на Св. Петър и Павел, освен това мястото

е често посещавано за отдиш, за пикник или просто за почивка, тъй като заобикалящата го природа има изключително магнетично и релаксиращо въздействие.

Параклис „Св. Илия” - местността Джубрена, гр. Сапарева баня

Намира се в полето, в страни на пътя Дупница – Самоков. Историята за този параклис е оскъдна. Към настоящия момент е извършена реставрация на параклиса от местния свещеник с помощта на дарители. Празник на параклиса е 20 юли „Илинден” .

Параклис „Св. Тодор” – гр. Сапарева баня

Параклисът се намира на 1,5 – 2 км южно от Сапарева баня. На това място до 2005 г. е имало малка руина, покрита с храсталак, а до него един стар иконостас с две-три икони и нищо друго, но винаги е имало следи от палене на свещи. Към настоящия момент се строи параклиса.

Православен храм „Св. Иван Рилски” – с. Паничище, гр. Сапарева баня

Храмът е най-новият в общината и е с най-високо разположение в България. Непосредствено до храма се разпростира красива поляна, която се превърна в предпочитано място за извършване на граждански брак, който след това се благославя в храма „Св. Иван Рилски” .

Оброчище „Св. Варвара” – гр. Сапарева баня, Езерището

Оброчището се намира в района на Янкова нива, където са разкривани тракийски некрополи. Това ни подсказва, че тя, както и терасата на манастира “Свети Стефан”, разположен срещу нея от източната страна на р. Джерман са били римски предохранителни градища.

Оброчище „Света вода” – гр. Сапарева баня

„Света Вода” е старо оброчище, намиращо се в подножието на Рила планина и границата с равнината на Горно Поле. Възникнало в следствие на пукнатина образувана между планината и котловината. Намира се в южния край на Сапарева баня. То е било и продължава да бъде идеално място за светилище свързано с местните вярвания за лечебните качества на водата извираща от него само в началото на пролетта и не всяка година.

Днес, Света вода представлява предимно туристическа атракция - с непостоянното извиране на вода и с преданията за лечебните свойства на тази вода. Добра отправна точка е за туристическите маршрути в тази част на Рила планина.

Оброчище „Св. Георги” – Намира се в близост до детската градина на град Сапарева баня.

Манастир „Св. Архангел Михаил”, с. Сапарево

Манастира се намира на около 1,5 км. югоизточно от селото, в полите на Рила. Мястото е приказно, там се сливат двете маловодни реки Лева и Десна, а по пътеката между тях се намира Хайдушкото кладенче и Балканското вододелно било в района на Лъкатишна Рила. Със своята стенописна украса манастира „Свети Архангел Михаил" е забележителен паметник на българското средновековно изкуство.

Средновековна черква „Св. Николай” /гrobiщна/, с. Сапарево

Изградена през 1348 г. През 1957г. в навечерието на храмовия празник забравена свещ предизвиква пожар и тя изгаря напълно. Малкото запазени части от сградата и нейният стенопис казват, че гробищната църква в с. Сапарево принадлежи на прочутите църкви от западна България. Представлявала е типична еднокорабна, едноабсидна гробищна църква. Народната памет разказва, че е била изградена цялата от дърво. Имала е чардак, но няма запазен снимков материал, който да покаже нагледно какъв е бил автентичния ѝ вид преди пожара. Поддържала векове наред факела на християнската вяра. През османското робство църквата "Св.Никола" в Сапарево е поддържала връзка с Хилендарския манастир. Нуждае се от реставрация и съхранение.

Църква „Успение на Св. Богородица”, с. Сапарево

Българско население в Сапарево през 1864 г., успоредно с прокопаването на Сапаревската вада, строи и най-внушителната черква в Дупнишко и Самоковско. Църквата „Успение на Св. Богородица”, построена на възвишение, с камбанария и часовник, огрявана от слънцето от югозапад се вижда от всички места на Горно поле.

След построяването на Рилския манастир самата манастирска църква била най-големият християнски храм, издигнат в подвластните на турците християнски земи и през Възродението тя се ползва за модел на бъдещи църкви. Църквата „Св. Богородица" в Сапарево е значителна по размери и много добре изографисана. Представлява умален модел на църквата в Рилския манастир.

Параклис „Св. Троица”, с. Сапарево

Намира се на висока чука и е направен от камък и тухли. До параклиса се отива по горска пътека на разстояние 1 км от селото в югоизточна посока. Празникът на параклиса е Св. Дух и се прави курбан за здраве. Мястото е често посещавано за едnodневен отдиx и туризъм, за пикник или почивка, тъй като заобикалящата го природа има изключително магнетично и релаксиращо въздействие.

Параклис „Св. Петър и Павел”, с. Сапарево

Намира се от южната страна на селото на около 1,2 км от него, на пътя Дупница – Самоков. Подходящ за едnodневни излети.

Параклис „Св. Георги”, с. Сапарево

Намира се в местността “Шарбан”, в землището на с. Сапарево в северна посока на 2 км. До него има два вековни дъба, които може би са над 500 г, за които съществува легенда, че който е болен трябва да се докосне до тях, да ги обгърне с ръце и тогава цялата негативна енергия и болестта, която има изчезват. Ето защо той е често посещаван от местни граждани за едnodневен отдиx и туризъм, за пикник или почивка.

Параклис „Св. Илия”, с. Сапарево.

Построен след Първата световна война върху старото оброчище “Пророк Св. Илия” от Ристоско Цветанов в знак на благодарност към бога, че се е завърнал жив и здрав от войната. Параклиса се намира сред вековна дъбова гора. Подходящо място за едnodневен туризъм.

Ресилowski манастир „Покров Богородичен” - с. Ресилово.

Намира се в северозападното подножие на Рила планина, на около 1.5 км югоизточно от с. Ресилово. Възстановен в началото на 20 век. Внушителните постройки на манастира се виждат отдалеч от пътя между курортното градче Сапарева баня и Дупница. Изграждането на храма „Покров на Пресвета Богородица” започва през 1932г. В периода 1994-5 г. манастирът е изцяло обновен и разширен. Манастирът е постоянно действаща женска обител, която се състои от черква, жилищни и стопански сгради. Находките от района на манастира говорят за средище на вярата на това място в различни периоди от време. В манастира има икони на много светци, сред които две чудотворни икони на Божията майка- „Ширшая небес”, „Скоропослушница” и „Дванадесетте господски празници”. Светини за манастира са изложените за поклонение частици от мощите на светците: Св. Харалампи, Св. Екатерина, Св. Варвара, Св. Ксения и Св. Пантелеймон, Св. Серафим Саровски. Храмовият празник се отбелязва на 1 октомври. Малко преди входа за манастира отдясно могат се видят аязмото на манастира и параклис “Св. Дух”. Мястото предлага идеални условия за едnodневен туризъм . В съчетание с живописно местоположение и с оформлението на обновената сграда в стила на традиционната българска манастирска архитектура той представлява особен интерес като християнски храм за поклоннически туризъм.

Църква „Св. Никола Летни”, с. Ресилово.

Строителството на този християнски храм е свързано с чудотворни съновидения. Изградена е през 1806 г. на мястото на по-стар християнски храм. В двора на черквата се намират археологически материали, сред които база на каменна колона и фрагмент от колона, които подсказват, че на това място или в съседство е имало древен храм или светилище. Запазено е предание, че църквата е била посещавана от Апостола на българското националноосвободително движение Васил Левски. Всяка година на 9 май, когато е храмовият празник, тук става голям общоселски събор, на който идват и много гости от околността.

Църква „Св. Йоан Богослов”, с. Овчарци

Църквата е строена през 1881 до 1883 г. от майсторите строители Кирияку и Малце от село Крушево, Дебърско и от боголюбивите жители на селото. Църквата е шедьовър на възрожденската архитектура. Нейните майстори са представители на Дебърската художествена школа от 18-19 век. Стенописите по интериора и по интересния свод, според сведения, са дело на самоковски зографи. Изографисването е с постни бои. Иконостасът е направен от майстори дърворезбари от гр. Банско. Църквата е трикорабна. Иконостасът и царския ред от икони и библейски сцени са оригинални. Кубето на църквата е построено през 1960 от майстор Цане Раков. Освещаването на храма става през 1883г. от самоковския митрополит Доситей.

Параклис „Св. Богородица” – с. Овчарци

Храмът се намира на по-малко от километър източно от с. Овчарци в бизост до река Фудиня. Построен е през 1878 г., знае се че е в района на старо римско градище, в което се разкриват зидове, тракийски некрополи с християнски погребения, в които се откриват тракийски накити. През 2003 г. се завършва нова постройка на това място, с помощта на родолюбиви дарители и с труда на много хора. Неповторимо място подходящо за полудневни и целодневни излети.

Параклис „Св. Никола” – с. Овчарци

Параклис с древна история. Построен е върху основите на старата църква „Св. Никола”, която се намирала село Селище /бившето населено място на с. Овчарци/ в близост до римския път /днес носи името Друмчето/ свързващ Германея с Пауталия и Македония. Към настоящия момент има видими останки от стария път и от църквата. Възстановено е от Георги Борисов Куйов и Иван Стойнев Гинин през 1996 г. Празник на параклиса е 9 май. Приготвя се курбан за здраве и благополучие.

Параклис „Св. Троица” – с. Овчарци

Построен е на мястото на старо оброчище през 1886 г. от семейството на Георги Хадживасилев. Същият дава името и на местността, където се намира. След разпадането му е възстановен от отец Васил Стоилов Терзийски през 1987 г. Празникът на параклиса е на 9 юни, християнски празник – Свети Дух. Приготвя се курбан за здраве и благополучие.

Параклис „Св. Йоан Рилски Чудотворец” – с. Овчарци

На аязмото „Светата Вода” в село Овчарци е построен параклис „Успение на Св. Иван Рилски” през 2007 г.

Този район е изключително богат на културни и религиозни паметници, съществуват много черкви, параклиси и оброчища, разположени като пръстен около населените места от общината в подножието на планините Рила, Верила и Краище.

Богатата история, култура и културни традиции живеят в многообразието на недвижимите паметници на културата на територията на Община Сапарева баня и са предпоставка за развитието на културен и по-конкретно религиозен туризъм.

1.	Праисторическо селище	Сапарева баня	ДВ39/73	-
2.	Късноантичен некропол	Сапарева баня	ДВ39/73	-
3.	Античен град "Германея"	Сапарева баня	ДВ 77/68	-
4.	Средн.ц-ва "Св.Никола"	Сапарева баня	ДВ 77/68	-
5.	Ц-ва "Св. Георги"	Сапарева баня	ДВ 35/74	-
6.	Лобно място Н. Чуковски	Сапарева баня	ДВ 35/74	-
7.	Ц-ва "Св.Николай"	Сапарева баня	-	НИПК/ 1978 г.
8.	Ц.ва "Св. 40 мъченици" с камбанария	Сапарева баня	-	НИПК/ 1978 г.
9.	Гробищна църква "Св. Николай"	с. Сапарево	ДВ 57/69	-
10.	Ц-ва "Усп.Богородично"	с. Сапарево	-	НИПК /1972г.
11.	Вада за напояване/ХІХв./	с. Сапарево	-	НИПК /1972г.
12.	Ц-ва "Арх.Михаил"-параклис	с. Сапарево	-	НИПК /1993г.
13.	Ансамбъл към ц-ва "Усп. Богородично" училище и часов. кула /камбанария/	с. Сапарево	-	НИПК /1994г.
14.	Ц-ва "Св. Йоан Богослов"	с. Овчарци	-	НИПК /1978г.
15.	Ц-ва "Св. Николай"	с. Ресилово	-	НИПК /1978г.

Таблица 2: Недвижими паметници на културата в община Сапарева баня

Част от обявените и декларираните недвижими паметници на културата все още са в лошо състояние. Липсва програма за тяхната реставрация и включване в национални и регионални маршрути на културния, исторически и познавателен туризъм.

С цел използването на културното наследство като допълнителна атракция при развитието на общината в туристически аспект и заради самото запазване на паметниците от разрушаване е необходимо да се направи паспортизация на недвижимите паметници на културата, което ще се състои в установяване на състоянието, документиране на паметниците и предписане на мерки за тяхното опазване или възстановяване, степенуване по значимост и връзка с националната и регионална *Програма за развитие и използване на културно - историческото наследство*.

2.2.3. Състояние на околната среда. Защитени зони

Община Сапарева баня се счита за „еко територия“ без промишлени замърсители. Отличава се със сравнително чиста околна среда – незамърсени води, въздух и почви, сравнително добре развита и поддържана зелена система.

В общината е внедрена система за разделно събиране на отпадъци. Организирано сметосъбиране и сметоизвозване на ТБО има във всички населени места.

Сериозен проблем за общината е депонирането и преработването на твърдите битови отпадъци. В момента съществуват няколко нерегламентирани сметища, които влияят негативно върху имиджа на общината като туристическа дестинация. Използва се метода на запръстяване на слоеве отпадък, след което продължава натрупване на отпадъци в следващ слой.

Община Сапарева баня е сред учредителите на регионално сдружение за изграждане и експлоатация на завод за преработка на битови отпадъци в Дупница, заедно с общините Дупница, Кюстендил, Трекляно, Невестино, Бобов дол и Бобошево.

За опазването на околната среда е изключително важно и изграждането на ПСОВ на територията на община Сапарева баня.

Състоянието на качеството на атмосферния въздух на територията на общината се обуславя от редица фактори, географско положение, структура и степен на икономическо развитие, горивни процеси, производствени процеси, производство на топлинна и електрическа енергия, транспорт, третиране и депониране на отпадъци, селскостопански дейности, пренос на въздушни маси от други райони.

Географското положение и надморската височина предпазват от натрупване и застояване на въздушни маси, не благоприятстват натрупването на вредни емисии.

Голяма част от територията на общината попада в Национален парк „Рила“ и запазената природа, неразвита промишленост, малобройно население и липса на автомобилен трафик, определят чистотата и добрите показатели на качеството на атмосферния въздух.

Екологичното равновесие и опазването на природата са изключително важни за общината, тъй като на нейна територия се намират редица защитени зони и част от **Национален парк „Рила“**, включен в Националната екологична мрежа „Натура 2000“. Частта от територията на общината, която попада в парка е с площ е 4309,9 ха, като залесената част е 3191,8 ха., а незалесената 1118,1 ха. Паркът Рила е създаден поради голямото разнообразие на растителен и животински свят. Наличието на застрашени от изчезване видове – малък орел, египетски лешояд, сокол скитник – записани в Червената книга на България, както и богатата дървесна растителност са наложили обособяването му в Национален парк.

В мрежата „Натура 2000“ попада и **защитена зона „Верила“**. Като защитени територии в Сапарева баня са определени и следните обекти, които попадат на територията на Национален парк Рила:

- **Резерват „Скакавица“**. Общата площ на резервата е близо 70 ха. и е създаден с цел да се запазят беломуровите насаждения.
- **Водопад „Горица“** 9 м. /. Водопадът е природна забележителност и се намира на река Горица на 900 м.н.в. и е най-ниско разположения водопад в Рила. Общата незалесена площ на защитената територия е 1,1 ха. Включен е като природна атракция в туристическите маршрути.

- **Вододайна зона „Овчарци“**. Зоната се намира в землищата на селата Ресилово и Овчарци и е източник на вода за селата Овчарци, Ресилово, Самораново и гр. Дупница. Общата площ на вододайната зона е 919,3 ха, от която залесена 815,3 ха и незалесена 104,0 ха.

Необходимо е включването на така обособени защитените територии като приоритет в програмата за развитие на туризма, като се осигурят туристически маршрути запазващи природните дадености и околната среда. Опазването на околната среда е главна задача на общинското ръководство и цялото население за постигане на устойчиво местно развитие.

Водите в района се управляват от съответните Басейнови дирекции чрез Планове за управление на речните басейни. На територията на областта не се наблюдават трайни и мащабни замърсяващи производства, които да окажат съществено отрицателно влияние върху надземните и подземни води в разглеждания район. Замърсителите на водите са преди всичко от битов характер. В резултат на пренос от съседни водосбори и локални замърсявания, състоянието на повърхностните води е незадоволително. Установени са силно замърсени речни участъци по водосбора на река Струма и някои от притоците, преминаващи през селища без канализация.

В разглежданата територия не съществуват реални и потенциални производствени единици, които да провокират йонизиращи лъчения и с това да влошават радиационната обстановка. Не съществуват и военни обекти с такова предназначение. Несъществени единични нарушения може да се регистрират от активиране на естествения атмосферен фон от външни въздействия.

Източници на промишлен шум и вредни емисии, които да представляват сериозен проблем по отношение качеството на атмосферния въздух към настоящия момент няма.

В дългосрочен план, продължаващите климатични промени ще повишат средните температури, ще променят характера на разпределение на количествата валежи. Ще бъдат необходими сериозни инвестиции за борба срещу сушата, пожарите, особено в иглолистните горски масиви, бреговата ерозия и наводненията.

България е сред страните, които се очаква да бъдат най-сериозно засегнати от климатичните промени. В най-тежко положение ще бъдат районите, в които е най-развито земеделието, туризмът, горското стопанство и хидроенергетиката.

От края на 1970-те в България се наблюдава тенденция към затопляне. Средната годишна температура през 2010 г. е с 1,2°C над климатичната норма. Такава е и глобалната тенденцията. Средната глобална температура на въздуха през 2010 г. в световен мащаб се е увеличила с 0,7 - 0,8 °C, в сравнение с нивата от преди индустриализацията.

Според прогнозите, броят на нощите, през които температурата на въздуха няма да бъде под 20°C (тропически нощи), ще се увеличи, като страната попада в най-рисковите части на Европа.

Предвид глобалните промени в климата и очакваното намаляване на броя на дните със снежна покривка, е нужно Община Сапарева баня, съобразно с Националната Стратегия за развитие на Туризм да предприеме спешни мерки за опазване на природните ресурси като създаването на еко-транспорт и ограничаване достъпа на автомобили на частни лица, изграждане на ски-писти и съоръжения за изкуствен сняг, както и развитие на други видове туризъм, за които е ресурсно добре осигурена – балнеоложки туризъм, еко- и културен туризъм, алпинизъм, спортен и конен туризъм.

2.3. Инфраструктура

2.3.1. Базова инфраструктура

Пътищата от общинската пътна мрежа в Сапарева баня се поддържат целогодишно в добро състояние. Общата дължина на общинската пътна мрежа е 57 км., от които второкласен път с дължина 15 км, четвъртокласни пътища с дължина 22 км., и местни пътища с обща дължина от 20 км. Уличната мрежа в населените места е с обща дължина от 97,5 км.

Преасфалтирани и реконструирани са всички главни улици в общината осигуряващи достъп до главните пътища и към село Паничище. Бърз и лесен достъп по шосе до село Паничище и х.Пионерска се осъществява по четвъртокласният път 62084 Сапарева баня - Паничище - х. Пионерска, който е реконструиран и рехабилитиран в най-опасните участъци и в по-голямата част от километража си. Пътят е с добра пътна настилка, габарит и пропускателна способност, което е гаранция за удобство, безопасност и сигурност по време на пътуване.

Транспортното обслужване е организирано много добре като са разкрити редица транспортни линии които осигуряват редовно и качествено превозване за населението от общината към областния център, столичния град и съседните по-големи градове.

Препоръчва се увеличаване на броя на паркоместата и изграждане на еко-транспорт във високите части на планината.

Комуникации

В общината е налице покритие и на трите основни мобилни оператора за България, а Интернет достъпът е осигурен и има безжичен оптичен интернет.

2.3.2. Социална инфраструктура

Основни елементи на социалната инфраструктура са здравеопазването, образованието и културата.

Основен обект от социалната инфраструктура на община Сапарева баня, разглеждан в настоящата стратегия за развитие на туризма е културата, местните традиции, обичаи и културен календар.

Култура

Територията на област Кюстендил, в която попада и Община Сапарева баня, носи следите на всички исторически епохи. Тракийско, елинско, византийско, възрожденско и съвременно присъствие са напластявали култура и ценности. Високата културно-историческа и познавателна стойност на уникални паметници от античната и средновековната българска епоха, превръщат района в поле за изследвания, база за развитие на културен туризъм и специфичен туристически продукт.

Други средища на културен живот са пет читалища, като по-големите са „Просветен лъч“, гр. Сапарева баня и „Народни будители 1926“, с. Сапарево, които организират различни културни мероприятия, фолклорни представления, литературни четения и т.н.

За туристите от страната интерес представляват съборите, кукерския празник и по-нетипични за другите населени места празници и събития. Но, за чуждестранните туристи, всички празници, чествания, мероприятия свързани с българския бит и култура, пресъздаващи българските обичаи и традиции, представляват огромен интерес.

Нужно е Общината да положи усилия при разработването на специфичен местен туристически продукт, който да е конкурентен. Общината разполага с уникални природни ресурси – планини, подходящи за развитие на планински и ски туризъм, маршрутно-познавателен туризъм, алпинизъм, трекинг, ловен туризъм, научен туризъм (изучаване и наблюдение на различни животински и растителни видове); минерални води, предполагащи развитието на балнеоложки и СПА туризъм; чиста природа и неголеми населени места, разположени в селищна мрежа с ниска гъстота – предпоставка за еко- и селски туризъм; спортни съоръжения и конни бази – благоприятстващи развитието на спортен и конен туризъм, множество църкви, манастири и параклиси, които са предпоставка за развитие на религиозен туризъм, както и материална база за провеждане на семинари, конгреси, симпозиуми, презентации, характерни за деловия туризъм.

Освен среда за културния живот на населението си, богатото културно наследство е ценност в контекст на туристически продукти, чийто потенциал, все още не е използван ефективно.

В съчетание с всички горепосочени предпоставки за развитие на останалите видове туризъм, разработването на специфичен маркетингов туристически продукт, включващ и културните дадености на Общината, дестинацията би могла да се обособи като добре развит туристически център, предлагащ многообразен туристически продукт, включващ множество услуги.

2.3.3. Туристическа инфраструктура

Категоризирани туристически обекти на територията на община Сапарева баня
към 01.06.2014г.

гр. Сапарева баня

<i>Наименование и вид на обекта</i>	<i>Категория на обекта</i>	<i>Брой легла</i>
1. Хотел Германея	Една звезда	56
2. Хотел Емали	Три звезди	38
3. Къща за гости Фентъзи	Една звезда	13
4. Къща за гости Илиевата къща	Една звезда	26
5. Къща за гости Ася	Три звезди	20
6. Къща за гости Емона	Две звезди	15
7. Самостоятелни стаи Парка	Една звезда	27
8. Самостоятелни стаи Уют	Една звезда	9
9. Самостоятелни стаи Лазов	Една звезда	10
10. Къща за гости Търпови	Една звезда	8
11. Самостоятелни стаи Ивел	Две звезди	6
12. Къща за гости Магнит	Една звезда	10
13. Самостоятелни стаи МЕГИ	Една звезда	12
14 Къща за гости „Алекс”	Една звезда	8
15. Самостоятелни стаи ЕТА	Една звезда	2
16. Къща за гости Гранд	Една звезда	9
17. Къща за гости Чиче 85	Една звезда	10
18. Стаи за гости Лаура	Една звезда	5
19. Апартаменти за гости Съни	Една звезда	26
20. Къща за гости ЕТ „Весита	Две звезди	8
21. Стаи за гости ”Здравец”	Една звезда	5
22. Къща за гости „Виа Лакос”	Три звезди	30
23. Къща Шуманов	Една звезда	12 легла / 6 ап.
24. Къща за гости „Йонеда”	Една звезда	4
25. Туристическа спалня „Верила”	Два еделвайса	65
26. Апартаменти „Кедър”	Една звезда	2 ап. / 4 легла
27. Къща за гости „Мира”	Една звезда	11
28. Къща за гости „Арти – 1”	Една звезда	22

с. Паничище

<i>Наименование и вид на обекта</i>	<i>Категория на обекта</i>	<i>Брой легла</i>
1. Почивна станция Гюндера	Една звезда	46

2. Почивна станция БДЖ	Две звезди	121
3. Хотел Теменуга	Една звезда	38
4. Хотел Енергоремонт	Една звезда	65
5. Почивна станция Панорама	Една звезда	115
6. Почивна станция Бор	Две звезди	60
7. Почивна станция Лира	Една звезда	60
8. Хотел Планински езера	Една звезда	99
9. Хотел Луч	Една звезда	52
10. Хотел Магнолия	Една звезда	64
11. Хотел Еделвайс	Една звезда	24
12. Почивна станция Зелени преслап	Една звезда	25
13. Бунгала, м. Зелени преслап	Една звезда	8
14. Къщи за гости ЕМА	Една звезда	10
15. Станция „Чучулига“	Една звезда	16
16. Хижа „Рислки езера“	Два еделвайса	195

Туристически обекти в процес на категоризация в град Сапарева баня

<i>Наименование и вид на обекта</i>	<i>Категория на обекта</i>	<i>Брой легла</i>
1. Бичаковата къща	Една звезда	4 легла
2. Самостоятелни стаи „Буболина“	Една звезда	6 легла
3. Къща за гости „Жожи“	Една звезда	16 легла
4. Къща за гости „При Орехчето“	Една звезда	11 легла
5. Къща за гости „Дея“	Една звезда	3 легла
6. Студио за гости „Анастасия“	Една звезда	2 легла
7. Самостоятелни стаи „Вила Бела“	Една звезда	2 легла
8. Къща за гости „Иванка“	Една звезда	4 легла
9. Самостоятелни стаи „Рай – АИС“	Една звезда	12 легла
10. Хижа „Скаквица“	Два еделвайса	80 легла

Заведения за хранене и развлечения

Заведенията за хранене и развлечения на територията на Община Сапарева баня са малко на брой, съсредоточени предимно в град Сапарева баня и представляват ресторанти, снек-барове, пицария и кафе-аперитиви. Като основен компонент от туристическата инфраструктура в една дестинация, може да се направи извод за общината, че тя е бедна на обекти, които да осигуряват възможности и разнообразие по критерия „забавление и развлечения“.

Също така, почти всички категоризирани обекти са от най-ниска категория „една звезда“ и това е голяма пречка за развитието на качествен туристически продукт в района.

Забелязва се и малкия капацитет на обектите, което предполага невъзможност да се поеме голям туристопоток, съставен от организирани групи.

Неразнообразните менюта в заведенията, липсата на предлаган специфичен местен кулинарен специалитет, който да се отличава от предлаганите ястия в ресторантите на другите общини е фактор с отрицателно влияние върху развитието на конкурентен туризъм, основан на местен туристически продукт.

Заведенията за хранене и развлечение нямат капацитет и възможност да изготвят и развлекателна програма за своите посетители като вечерно шоу с жива музика, аниматорска програма за гостите, представяне на българските традиции и обичаи.

Наименование на обекта	Вид на обекта	Категория	Капацитет места
гр. САПАРЕВА БАНЯ		звезди	Открити/Закрити
1. „Фентази“	Снек-Бар	Една звезда	
2. „Ванчо“	Кафе аперитив	Една звезда	19
3. „Казабланка“	Кафе –аперитив	Една звезда	12/38
4. „Централ“	Снек-бар	Една звезда	24
5. „ЕЛСИ“	Кафе – аперитив	Една звезда	20
6. „Седемте езера“	Ресторант	Една звезда	95
7. „Тривия“	Снек-Бар	Една звезда	50
8. „Рила“	Кафе – аперитив	Една звезда	20
9. „При Иво“	Кафе-аперитив	Една звезда	20
10. „Наслада“	Сладкарница	Една звезда	30
11. „Венеция“	Пицария	Една звезда	42
12. „Елит“	Кафе-аперитив	Една звезда	4/16
13. „Дионеа“	Кафе-аперитив	Една звезда	25/25
14. „BELL“	Кафе-аперитив	Една звезда	19/36
15. „Германея“	Ресторант към хотел	Една звезда	36/52
16. „Даунтаун“	Кафе – аперитив	Една звезда	30/20
17. „Дюнера“	Заведение за бързо хр.	Една звезда	17/3
18. „Паничище“	Ресторант – градина	Една звезда	80/90
19. „БИГ БУРГЕР“	Заведение за бързо хр.	Една звезда	16 места
20. „ЕМАЛИ“	Механа в семеен хотел	Три звезди	45
21. „МОКАРИКО“	Кафе-аперитив	Две звезди	25/25
22. „КОТВАТА“	Ресторант	Една звезда	12/70
23. „Илиевата къща“	Ресторант към къща за гости	Една звезда	28
24. „Бохеми“	Снек - бар	Една звезда	24/30

25. „Гейзера“	Ресторант	Една звезда	36/42
26. „ГЕРИ“	Кафе-аперитив	Една звезда	20
27. „КАПИ и АЛЕКС“	Кафе-аперитив	Една звезда	5/15
28. хотел „Шуманов“	Ресторант към хотел „Шуманов“	Една звезда	30
29. Техно свят	Кафе – аперитив	Една звезда	49

с. ПАНИЧИЩЕ

28. „Гюндера“	Ресторант към Почивна станция	Една звезда	20/30
29. „Енергоремонт“	Ресторант към хотел		100
30. „БОР“	Ресторант към Почивна станция	Една звезда	40/58
31. „Теменуга“	Ресторант към хотел		30
32. „Панорама“	Ресторант към Почивна станция		147
33. „ЛУЧ“	Ресторант към хотел	Една звезда	50
34. „ЛУЧ“	Снек – бар към хотел	Една звезда	30
35. „ЕДЕЛВАЙС“	Снек- бар към хотел	Една звезда	26
36. „Магнолия“	Ресторант към хотел	Една звезда	18/60
37. „Планински езера“	Ресторант към хотел	Две звезди	130/20
38. „БДЖ“	Ресторант към Почивна станция	Две звезди	121
39. „Лира“	Ресторант към Почивна станция	Една звезда	50
40. „Лира“	Бар към Почивна станция	Една звезда	18
41. „БОР“	снек – бар към хотел „Бор“	Една звезда	20

с. РЕСИЛОВО

42. Кафе аперитив	Кафе – аперитив	Една звезда	
43. Кафе аперитив Еми	Кафе – аперитив	Една звезда	2

с. ОВЧАРЦИ

44. „ДЖУДИ“	Кафе – аперитив	Една звезда	30
-------------	-----------------	-------------	----

с. САПАРЕВО

45. Кафе „Шуманов“	Кафе – аперитив	Една звезда	
46. Кафе „Николай Никлин“	Кафе – аперитив	Една звезда	
47. „Рилски езера“	Туристическа столова	Два еделвайса	100
48. „Рилски езера“	Туристически бюфет	Два еделвайса	50

В процес на категоризация е снек-бар „Лифта“ с 50 места.

В последните няколко години се наблюдава тенденция за плавно увеличаване броя на средствата за настаняване и подслон, съответно броя на леглата, легладенонощията и реализираните нощувки. Докато през 2011 година общият брой на пренощуващите лица на територията на общината са малко над 22 000 души, то в края на 2012 година вече са над 40 000. А, през миналата 2013 година, общият брой на посетителите реализирали нощувка на територията на общината, надхвърлят 45 000 души. Въпреки всичко дестинацията има много по-голям туристически потенциал и следва обемът на туристопотока да се увеличава.

По данни на Националния статистически институт (НСИ) Министерство на икономиката енергетиката и туризма (МИЕТ) и община Сапарева баня към 2014 г. на територията на общината са регистрирани 40 туристически обекта, от които в град Сапарева баня – 22, предимно семейни хотели, стаи за гости и в село Паничище – 6 хотела, 6 почивни станции, къщи за гости и бунгала в местността Зелени преслап.

В гр. Сапарева баня регистрираните обекти са 25 с общ капацитет на легловата база от близо 716 легла, но повече обекти са с категория „една звезда“.

Между тях изпъкват специализирана болница за рехабилитация „Сапарева баня“ АД (балнеосанаториум) и Туристическа спалня „Верила“ – с категория „два еделвайса“.

Понастоящем специализирана болница за рехабилитация „Сапарева баня“ АД (балнеосанаториум) е собственост на частна фирма, работи с НОИ и има статут на болнично заведение, но в момента обслужва основно социални нужди. Причина за това е, че сградата е построена преди 60 години и е с ограничени възможности за развитие с оглед предлагането на допълнителни туристически услуги.

В село Паничище са регистрирани 15 обекта с общ капацитет на легловата база близо 804 легла. С категория „две звезди“ са 2 почивни станции, всички останали обекти в курортното селище са с категория „една звезда“.

Капацитетът на легловата база в средствата за подслон и местата за настаняване на територията на община Сапарева баня е общо 1381 легла, в т. ч. и хижите в село Паничище.

В резултат на проведено интернет проучване към края на 2012 г. в Интернет порталите за туризъм и интернет сайтовете на средствата за подслон и местата за настаняване се установява, че съществува сериозно разминаване между капацитета на категоризираната и водена на отчет в Община Сапарева баня леглова база и обявления в Интернет пространството капацитет на средствата за подслон и местата за настаняване. Категоризираният леглови капацитет отчетен в общината е общо 1222 легла, докато отчетения въз основа на проведеното Интернет проучване е с обем 1437 места. Отчетеното разминаване е възможно да се дължи или на некоректност от страна на декларираните от местните хотелиери информация, или на лоша комуникация между местната туристическа администрация и фирмите, които поддържат съответните Интернет туристически информационни портали и сайтове.

Най-голяма част от туристическата база на общината е локализирана в село Паничище. Паничище се намира на 1350 – 1450 м.н.в. Капацитетът на настанителната

база в курортното селище Паничище е около 800 легла, като по данни на Община Сапарева баня сред най-големите хотели и почивни станции са хотел „Планински езера“ – 99 легла, почивна станция на БДЖ – 121 легла, почивна станция „Панорама“ – 115 легла, почивна станция „Енергоремонт“ с около 65 легла.

Независимо от модернизиращите и постоянно разширяващи се туристически обекти (средства за подслон и места за настаняване съгласно все още действащия вариант на Закона за туризма, последно изменен - бр. 30 от 26.03.2013 г., в сила от 26.03.2013 г.) и непрекъснато увеличаващия се туристопоток, Община Сапарева баня все още е със скромни възможности.

Хотелите са предимно със звездна категоризация от 1 до 3 звезди и практически липсват хотели с 4 и 5 звездна категоризация. Това ограничава силно възможностите на Община Сапарева баня за развитие на успешен и печеливш спа и уелнес туризъм, както и зимен (ски) туризъм. Ограниченията в случая произтичат от очакваните законови изисквания като спа хотели да бъдат категоризирани единствено и само хотели с 4 и 5 звездна категоризация.

Профилът на туристите, практикуващи спа, уелнес и ски туризъм и най-вече този на чуждестранните туристи, изисква също така наличието на модерна настанителна база, която да съответства на образа на едно престижно туристическо потребление. Неблагоприятно въздействие върху инвестиционните намерения в сферата на хотелиерството, оказва и несигурността по отношение на по-нататъшното развитие на туристическата инфраструктура в общината.

Целта, която може да си постави туристическия бранш в сътрудничество с Общинска администрация, е удвояване на показателя „средна заетост на легловата база“ и достигане до 40% средна заетост на средствата за подслон до 2020 година. За целта е необходимо да се засили комуникационната политика на туристическата дестинация, да се засили рекламата на туристическия продукт, ресурсите и възможностите в района, както и да се създадат условия за инвестиции в изграждането на конкурентна материално техническа база като основен параметър в туристическата инфраструктура.

Към настоящия момент са налице инвеститорски намерения за разработването на следните проекти:

- **„Дестинация Рила“** - Замислен е като уникален модел на целогодишен курорт, основаващ се на съвременната световна концепция за устойчивото развитие на планинския туризъм и социално-икономическата среда на регионите. Комплексът ще се изгради на площ от 55 000 декара между Сапарева баня и самоковското село Говедарци. Предвижда се строителство на ски център със 155 км писти, аква- и голф център, както и 80 вида други занимания за туристи. Местата за настаняване ще бъдат разположени в отделни селища, като се предвижда изграждането на хотели между две и пет звезди. Целта е курортът да работи през всички сезони и да посреща над 200 хил. посетители годишно на възраст до 80 години. Инвеститорите предвиждат в курорта да бъдат въведени и първите у нас зони без автомобили. Планирано е да се открият над

8000 работни места, като освен това ще се подпомогне развитието и на други сектори като селското стопанство, здравеопазването, образованието, дървообработващата промишленост и пр. По план „Дестинация Рила“ трябва да бъде изграден за шест години, като това ще се случи на два етапа. Първият ще отнеме четири, а вторият – две години.

- **Комплексен туристически център с. Паничище** - предвижда се изграждане на ски зона с прилежаща инфраструктура, а именно: писти за алпийски дисциплини; писти за бегови дисциплини; туристически пътеки, които могат да се ползват като ски-пътища; кабинков лифт от Сапарева баня до Паничище; седалкови лифтове; ски влекове; зона за екстремни спортове и делтапланеризъм; нови хотелски комплекси и ваканционни селища с 5000 легла, административен център, центрове за търговия, услуги, питейни заведения и пр.;

- **Геопарк «Рила»** - Община Сапарева баня, като учредител на Агенция за Регионално Развитие на Рила, подкрепя инициативата на сдружението за създаване на Геопарк на територията на Рила и успешното му присъединяване към Европейската Геопарк Мрежа. Европейската Геопарк Мрежа (European Geoparks Network - <http://www.europeangeoparks.org>), е създадена през 2000г. от четири територии в Гърция, Франция, Испания и Германия. Нейните членове (58 Геопарка в 21 Европейски страни, включително в Гърция, Румъния и Турция) са членове и на Световната Геопарк Мрежа, (100 Геопарка в 30 страни) под егидата на ЮНЕСКО (Global Geoparks Network – <http://www.globalgeopark.org>). ЮНЕСКО изцяло подкрепя Геопарк инициативите и допринася за тяхната международна легитимност включително, но не само чрез своето право на вето върху всички решения на Мрежата. Типични дейности за Геопарковете са гео-консервацията, образователните програми (за деца, ученици, студенти, местното население и туристите), туровете с екскурзовод, музейните експозиции и т.н., които са в тясно сътрудничество с местната общност и целящи устойчиво икономическо развитие на региона. Най-важен за Геопарка е холистичният подход към всички аспекти на природното и културното наследство на един регион. Инициативата за създаване на Геопарк на територията на Рила е вдъхновена от основните предимства да бъдеш Геопарк:

- опазване и популяризиране на природното и културното наследство;
- нови научни изследвания;
- икономическо, социално и културно развитие, подобряване на качеството на живот;
- образование, информация и туристическа инфраструктура;
- силен инструмент за международна комуникация и промоция на територията;
- стимулиране на местни инициативи и изграждане на общностно мислене;
- създаване на нови регионални продукти;
- засилване на съществуващите и създаване на нови регионални партньорства между общинските администрации, местната общност, представителите на бизнеса,

академичната общност, структурите на гражданското общество, членовете на Европейската Геопарк Мрежа.

- **Рехабилитационен център „Преображение“** – здравно заведение, което ще ползва минералните дадености на общината.

Екопътеки и туристически маршрути

Предвид природните дадености на територията на Община Сапарева баня, тя е не само административен център, но и обособена туристическа дестинация, която предлага развитието на различни форми на туризъм – балнеоложки, планински-ски туризъм, културен, селски, спортен, конен, но същевременно с това има сериозни благоприятни условия за маршрутно-познавателен и еко-туризъм.

Редица туристически маршрути и еко-пътеки пресичат територията на общината, а от Информационния туристически център „Гейзера“, както и от Посетителски център „Паничище“, туристите могат да ползват услугите на квалифицирани планински водачи.

Добре разработени маршрути са:

Седалкова въжена линия „Рилски езера“ (въжената линия от хижа Пионерска до хижа Рилски Езера).

От Община Сапарева баня достъпът до високата част на Рила планина се осъществява чрез седалкова въжена линия от хижа „Пионерска“ до хижа „Рилски езера“, която е алтернативен на автомобилния, екологичен транспорт, опазващ околната среда. Дължината ѝ е 2163 м, а скоростта на движение – 2,25 м/сек и преодолява разлика във височината от 515 м. От долната лифтова станция (разположена на надморска височина от 1585 м) до горната лифтова станция (разположена на надморска височина от 2100 м) се пътува за около 16 мин. Капацитетът на седалковата въжена линия „Рилски езера“ е 700 души на час.

Изходен пункт до долната лифтова станция:

- хижа „Пионерска“;
- село Паничище;
- гр. Сапарева баня;
- Мальовишки дял на Рила;
- Рилски манастир;
- хижа „Иван Вазов“
- хижа „Седемте езера“

Долната станция на седалковата въжена линия „Рилски езера“ е на 4 км от с. Паничище, до нея се стига по наскоро рехабилитиран асфалтов път в много добро състояние на 13,5 км от град Сапарева баня и на по-малко от 90 км от София. Още на влизане в Сапарева баня табелки указват пътя към село Паничище, а на излизане от града по целия път има табели за лифта. В района на долната лифтена станция има платен паркинг.

Изходен пункт от горната лифтова станция:

- хижа "Рилски езера"
- циркусът на Седемте рилски езера.

Чрез лифта до хижа „Рилски езера” се стига за по-малко от 20 минути, като се преодолява разстояние от над два километра и денивация от шестстотин метра. През по-голямата си част въжената линия преминава през живописна вековна гора от борове и мури, а в горната му част туристите могат да се насладят на прекрасни гледки в Национален парк „Рила”, особено на изток към Мальовишкия дял на планината. Горната станция на лифта се намира на около сто метра от хижа „Рилски езера”.

Входно-изходни пунктове за развитие на пешеходен туризъм

- гр. Сапарева баня;
- с. Сапарево;
- с. Овчарци;
- с. Ресилово;
- с. Паничище.
- с. Сапарево;
- Параклис Св. Георги.

На територията на цялата община има обособени няколко екопътеки, туристически маршрути и пътеки.

Еко пътеки за планински туризъм:

➤ Екопътека „Валявица” - По пътя на живата вода;

Пътят на живата вода започва от естетизирания чрез проект: „Екологична зона за отдих и туризъм - екопътека "Валявица", финансиран от Програма ФАР BG 0202.02 към МРРБ гейзер в центъра на град Сапарева баня и изградения туристическия информационен център близо до него и продължава през ландшафтно оформената екопътека Валявица като първа и най-масово посещавана част от Екопътят от гейзера в Сапарева баня по река Валявица през село Паничище и Скакавишкия водопад до „Сълзите на слънцето” - емблематичните Седем Рилски езера, като постоянно се минава около жива и формираща разнообразни природни феномени вода. Еко туристите, избрали „Пътят на живата вода”, могат да се насладят на множество природни и антропогенни забележителности.

➤ Екопътека „Горица” до Овчарченския водопад и Соколов изглед;

Пътеката е дълга 7 км. Маршрутът стартира от с. Овчарци (850 м.н.в.), върви нагоре по река Горица до Овчарченски водопад и край следващите скокове (водопади) стига до Соколов изглед (1200 м.н.в.).

Понастоящем е оформен екопътека – достъп до най-долния водопад. Жителите на с. Овчарци са направили стъпала и дървен мост откъм източната страна на реката, откъдето се открива най-хубавата гледка към последните два водопада. Предстои доизграждането на Екопътеката.

За да се стигне до последните два водопада, трябва да се върви по слабо очертаната пътека по билото на склона от западната страна на долината, която започва от другата страна на долната Валявица. По долината на река Горица над последните два водопада е необходимо да се прескача от едната страна на реката на другата, за да не загубят следите на пътеката и за да могат да се насладят на по-малките, но не по-малко красиви водопади с красиви прагове и вирове, обрасли с гирлянди от горски цветя.

Преминаването през този незащитен със закон, но незасегнат от човешката дейност поради своята непристъпност резерват, е неповторимо наслаждение и преживяване и в бъдеще ще привлича туристи и любители на природата.

Така представения накратко маршрут по река Горица се очертава да бъде и най-късият до Седемте рилски езера, но той е подходящ за туристи с добра физическа подготовка.

Туристически маршрути и пътеки за религиозен и поклоннически туризъм:

➤ Европейски туристически маршрут Е-4

Този международен туристически маршрут се ползва с изключителна популярност сред най-запалените туристи и любители на природата не само в България и Европа и света. Маршрутът включва като основни обекти Верила, село Клисуре – Рила (Ковачката чешма – Седловината вада – хижа „Ловна“ – Седемте Рилски езера - връх Малъовица) – Пирин – Славянка – Пелепонес – връх Олимп.

Село Клисуре е разположено в югоизточния край на Клисурската седловина, която отделя Рила от Верила. Селото отстои на 15 км. западно от Самоков и на 10 км. източно от съседното село Сапарево. Селото е изходен пункт към Лъкатишка Рила и по Европейския туристически маршрут Е-4 - към най-красивата и привлекателна част на Рила.

След изграждането и пускането в експлоатация на въжена линия от местността Кутлести валог над хижа „Пионерска“ без съмнение Европейският маршрут Е-4 ще се насочи от Бързанска ливада към самата въжена линия.

➤ Туристическа пътека до параклис „Св. Илия“

Параклисът „Св. Илия“ е разположено на километър източно от северния край на с. Сапарево и Старио камик в живописна дъбова гора. Манастирът възниква след Първата световна война върху старото оброчище „Пророк Св. Илия“

➤ Туристически маршрут: гр. Сапарева баня, кв. Гюргево - Манастир „Св. Стефан“ - Ръжана

Маршрутът започва след моста на река Джерман и продължава на юг по крайречната улица на гр. Сапарева баня, покрай баражната стена. Друга пътека, малко по-нагоре от първата, е по-къса, но и по-стръмна. Третият път за към манастира „Св. Стефан“, е този откъм бензиностанцията в квартал Гюргево, намираща се на главния

път в посока Сапарева баня. По този път откъм северната част на Джуганица се излиза по неасфалтиран път, който извежда край самия манастир.

➤ **Туристически маршрут: с. Сапарево - Манастир „Св. Стефан” - Обесен камик - хижа „Пионерска”**

Този туристически маршрут се планува да се развие въз основа на съществуващия черен път, който трябва да премине към четвъртокласната пътна мрежа на Република България.

Целта е с развитието на туризма този път да се използва като алтернативен на пътя Сапарева баня - Паничище - хижа „Пионерска”.

Началото на този неасфалтиран път започва от Сапарево в долния край на селото към билото на Джуганица, където се съединява с камионния път откъм квартал Гюргево.

➤ **Туристически маршрут: гр. Сапарева баня - Оброчище „Света Варвара” – Езерището**

От завоя на шосето за Паничище - Гольовата нива - местността Шамако - Янкова нива. След Янкова нива пътеката извежда туристите на оброчището „Св. Варвара” - светилище на заселниците от Разложко след неуспялото Кресненско-разложко въстание от 1878 г

След оброчището „Св. Варвара” следва черен път за Езерището пред Дълбоки дол. Маршрутът е възможност за разширяване на туристическото предлагане в общината в нишата „културен туризъм”.

➤ **Туристически маршрут: гр. Сапарева баня – Паничище – Седемте рилски езера**

Исходен пункт на маршрута е Сапарева баня, докдето се стига с автобус от Дупница. От центъра на града тръгва пътека за Паничище – 2 часа ходене по дъното на долина. Пътеката за Седемте рилски езера, хижа „Пионерска” и хижа „Скакавица” тръгва вляво от посетителския център. Маркировката е много добра. През иглолистна гора и черен път, за около 10 минути в долния край на пистата на Паничище. Оттам се продължава по асфалтов път, като след около километър се отклонява пряка пътека. Излиза се отново на пътя и след 15 минути се върви по стръмна туристическа пътека. Всички разклони са маркирани. Маршрутът продължава по хубав черен път. Стига се до мочурливо място с табелка за вход в резерват „Скакавица”. Отделя се пътека за хижа Пионерска. След около 200 метра вдясно се отделя друга пътека - за хижа „Скакавица”. Подминава се разклона и се започва плавно изкачване по черния път през гората. След около 1 час се отделя пътека за хижа „Пионерска”. Изкачването продължава стръмно почти право на юг към хижа Рилски езера. За разходка из циркуса на Седемте рилски езера се тръгва по пътеката за старата хижа Седемте езера и летния път за хижа Иван

Вазов. Така се преминава през всички езера и за около три часа отиване и връщане може да се разгледа целият циркус.

На връщане може да се мине през хижа „Скакавица”.

Нови възможности за изграждане на Еко пътеки и туристически маршрути:

- **„Екопътека: „По стъпките на светците” – храм „Успение на Пресвета Богородица” – параклис „Св. Архангел Михаил” – параклис „Св.Троица” – с.Сапарево, Община Сапарева баня”.**

Тази екопътека е в процес на изграждане по проект **„По стъпките на светците” – храм „Успение на Пресвета Богородица” – параклис „Св. Архангел Михаил” – параклис „Св.Троица” – с.Сапарево, Община Сапарева баня”, финансиран от Програмата за развитие на селските райони 2007-2013г.**

Общата цел на този проект е да се подобри качеството на живот на населението в община Сапарева баня и да се създадат нови възможности за постигане на местна конкурентоспособност и устойчиво развитие. Проектът включва инвестиции, насочени към изграждане на туристическа еко-пътека „По стъпките на светците”. Екопътека „По стъпките на светците”, следва трасето на съществуваща горска пътека, като включва два участъка с обща дължина от 4862 м.

- **„Екопътека Валявица II”, гр.Сапарева баня, община Сапарева баня**

Тази екопътека вече е в процес на изграждане по проект **„Екопътека Валявица II”, гр.Сапарева баня, община Сапарева баня”, финансиран от Програмата за развитие на селските райони 2007-2013г.**

Проектът по изграждането на тази екопътека включва инвестиции, насочени към изграждане на туристическа Еко пътека „Валявица II”, която се явява продължение на съществуващ туристически обект, маркиран под наименованието „По пътя на живата вода”. Проектът предвижда изпълнението на СМР за изграждане на Еко пътека Валявица II с обща дължина 2226 м.

- **Еко пътека „В лоното на Рила” – от Ресилевски манастир "Покров на Пресвета Богородица" до Рилски манастир "Свети Иван Рилски"**

Има разработен проект за създаване на еко-пътека „В лоното на Рила”.

Проектното приложение има за цел да обогати туристическия продукт, обединяващ райони с концентрация на туристически интерес - зоната около "Седемте рилски езера на Рила планина" , манастир „Покров Богородичен” и Рилски манастир.

Създаване на екопътеката ще позволи разнообразяването на туристическото предлагане в общината във връзка с развитието на религиозния и поклонническият туризъм.

Рилските езера са най-посещаваната лятна дестинация, посещавана ежегодно от над 100 000 туристи. Голяма част от посетителите са религиозни общества като „Бяло братство”, последователи на Петър Дънов.

Спортна инфраструктура

Спортната инфраструктура в община Сапарева баня се характеризира с добри съоръжения и това дава възможност за развитие на масов спорт. Политиката на Общината разглежда бъдещото поддържане и създаване на нова спортна инфраструктура като част от развитието на туризма, което ще се използва и от местното население за поддържане на необходимия жизнен стандарт и здравословен начин на живот.

Природно-климатичните ресурси дават отлични възможности за развитието на спорта в общината в следните му разновидности - ски алпийски дисциплини, биатлон, лека атлетика, футбол, плуване и др. Като цяло в общината се развиват много добре зимните спортове. Сапарева баня и Паничище са домакини на:

- детско ски състезание за купа Петър Попангелов – старши, в което участват деца от цялата страна;
- ски състезания за скиори-ветерани;
- ски състезание за купата „ Невенка Пеева”

В общината през 2010 година се проведе първото лятно състезание по ски бягане с ролкови ски за „Купа Сапарева баня”, което е с тенденция да остане като ежегодна проява и в бъдеще. През 2008 година Сапарева баня бе домакин на деветото Балканско първенство по планинско бягане, а през 2010 г. Сапарева баня бе домакин и на Европейско първенство по планинско бягане.

Общината има дългогодишна история, повече от 10 години в провеждането на републикански състезания по планинско бягане.

През последните години общината полага усилия за подобряване условията за спорт и изграждане на спортна инфраструктура. Изграден е и пуснат в експлоатация покрит плувен басейн към основно училище „Христо Ботев” – гр. Сапарева баня. Извършен е и частичен освежаващ ремонт на градския стадион в град Сапарева баня. През месец май 2011 година са пуснати в експлоатация открити плувни басейни, през 2010 е рехабилитиран и пуснат в експлоатация и откритият плувен басейн към Специализираната болница за рехабилитация – гр. Сапарева баня.

Спортната инфраструктура в Сапарева баня се характеризира с амортизация на голяма част от съоръженията, което налага мерки за нейното реновиране с цел по-високата приложимост за развитие на масов спорт.

Природно-климатичните ресурси дават отлични възможности за развитието на спорта в общината в следните му разновидности:

- Ски алпийски дисциплини (екстремни ски спускания, сноуборд и др.)
- Биатлон
- Лека атлетика
- Планинско бягане
- Алпинизъм
- Автомобилни състезания

- Футбол – футболен клуб “Германея” и женски отбор
- Плуване
- Борба
- Велоспорт и планинско колоездене
- Конен туризъм
- Голф
- Лов

Задача на общината е да продължава да насърчава и подпомага изграждането на спортна инфраструктура, спортни клубове, поддържането и обогатяването на спортната база в училищата.

Активното развитие на спорта в общината и множеството спечелени купи и медали от републикански, европейски и световни първенства налага необходимост от създаване на още по-добри условия за развитие на спорт и отдих. Според целите на Европейската харта за спорта е необходимо да се осигури възможност на всеки да практикува спорт и да участва във физически дейности. Специални възможности трябва да се предоставят на младите хора, хората в напреднала възраст и особено на инвалидите. В това отношение ролята на общината за развитието на спорта и туризма е решаваща. Трябва да се подпомагат амбициите на спортните клубове за постигането на високи спортни постижения чрез осигуряване на финансов ресурс, подобряване на материалната база и кадровия потенциал.

2.4. Въздействие на туризма върху развитието на Община Сапарева баня

Туризмът е основен, приоритетен отрасъл за развитието на местната икономика в Община Сапарева баня. Община Сапарева баня привлича почитателите на природни забележителности, чиста екологична среда с богати възможности и избор в областта на отдиха и туризма, балнеотуризма, планинския, културния, религиозния туризъм, екотуризма и зимните спортове.

Предвид географското си разположение, природните дадености и богатото си културно - историческо наследство, Община Сапарева баня разполага с висок потенциал за развитие на туризъм.

2.4.1. Икономическо въздействие върху развитието на общината

Туризмът е водещ отрасъл за икономиката на община Сапарева баня затова, въздействието, което оказва върху развитието ѝ е от голямо значение. Печалбите на местните фирми се генерират предимно от посетителите и сектора „Хотелиерство и ресторантьорство”, който е един от водещите отрасли в региона.

Икономиката на Сапарева баня се нуждае от стимули и подкрепа от местната власт за създаване на нови работни места, задържане на младите хора и повишаване на жизнения стандарт. През последните години се е утвърдила политика за консолидиране на местния малък, среден и едър бизнес на основата на равнопоставеност пред Общината при разработване на стратегически проекти. В

подкрепа на местното икономическо развитие се развива идеята за разработване на *Програма за икономическо съживяване и стабилизиране развитието на града и бизнеса*, както и *Комуникационна стратегия за популяризиране на възможностите на общината за бизнес и инвестиции*.

Нужен е диалог между местната власт, икономическите субекти и браншовите им организации за решаване на професионални и социални проблеми. Общината трябва да съдейства за обособяване на терени, изграждане на инфраструктура за улесняване реализацията на местни бизнес-проекти и привличане на външни инвестиции.

2.4.2 Екологично въздействие на туризма върху развитието на общината

В периода 2011-2013г. в Община Сапарева бе реализиран проект по ОП „Околна среда”: „Опазване на биологичното разнообразие и смекчаване на неблагоприятните екологични въздействия от развитието на туризма в община Сапарева баня” и бе изготвен „План за управление на посетителите”.

Необходима е целенасочена политика за развитие на електромобилността, защото всяка страна-член на ЕС, всеки регион, всеки град трябва да даде своя принос в изпълнение на стратегия „Европа 2020” и в частност, да създаде нисковъглеродна икономика и нисковъглеродна транспортна система. А електромобилността е важен елемент на последната.

Сред приоритетите на Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) за периода 2014 – 2020г. е „разработване на екологосъобразни и нисковъглеродни транспортни системи и насърчаване на устойчиво развита градска мобилност”, което означава гарантирано наличие на средства за донорски схеми в подкрепа на електромобилността.

Въздействия върху абиотичните компоненти

– Замърсяване с твърди отпадъци.

В унисон с недобрата тенденция в страната посетителите изхвърлят най-често отпадъците си безразборно. Има една съществена част от любители, редовно посещаващи планината, които прибират отпадъците си в раниците. По този начин те дават своя пример и са готови да помагат за опазване на чистотата в общината. Натрупване на тези отпадъци става най-често около места за краткотраен отдих, в близост до чешми, потоци и други удобни за отдих и места с панормани гледки. Около хижите също се натрупват отпадъци предвид това, че много от посетителите са склонни да изхвърлят отпадъците си там в близките околности. Решаването на този проблем може да стане с разбиране и съдействие на собствениците/управители на хижи, бази и почивни станции.

– Замърсяване с отпадни води и химикали.

Водосборът на река Джерман е много важен за водоснабдяването на региона с висококачествени питейни води. Потенциално е опасно замърсяването на повърхностните води особено в хижите и обектите, които се намират над

водохващанията за питейни води и местата с по-голяма посещаемост, както и тези обекти, които предлагат повече услуги и се модернизират. Там трябва да е насочено и вниманието при мониторинга на водите в общината, като бъдат обхванати потенциално застрашените места и обекти.

Въздействия върху биотичните компоненти:

– Безпокойство сред животинските видове.

Силно негативно въздействие от посетителите може да има върху някои чувствителни видове. Особено уязвими са животните през размножителния период. Необходими са спешни мерки за проучване в районите, където преминават туристически пътеки в близост до местообитания на такива видове.

Унищожаване на растения

- Някои красиви и привлекателни на външен вид растения, особено в близост до туристическите пътеки са обект на унищожаване.

Палене на огън и горски пожари

Повечето от туристите смятат за нормално паленето на огън сред природата. Това е потенциално много опасно въздействие, понякога с огромно и унищожително въздействие върху природата. Необходими са много сериозни мерки за контрол и строго ограничаване на местата за палене на огън. Само през последните 3 години, България е загубила близо 160 хиляди декари с горски масиви в резултат на горски пожари.

Въздействия от социалната среда

Могат да се отбележат следните основни дейности, които вредят на природата и следи, които остават от посетителите:

- преминаване – ерозия, отпъкване, твърди отпадъци ;
- хранене – отпадъци, огнища;
- почивка и палене на огън – боклуци, огън, отсечени дървета;
- строеж на сгради съоръжения, включително и посетителската инфраструктура,
- разрушаване на инфраструктурата – строителни отпадъци, изкопи, конструкции, машини;
- незаконен лов и риболов

Голяма част от посетителите не пазят природата, не се грижат за чистотата и не спазват правилата за поведението в защитени зони.

Ефектите от струпването на много посетители на едно място в един и същи момент, са замърсяването с битови отпадъци и изчезване на животински и растителни видове.

Използване на лични моторни превозни средства за достъп до планината

Много посетители са свикнали да ползват личните си автомобили за навлизане в привлекателните в туристическо отношение части на Рила планина, намираща се в Община Сапарева баня, както и за достъп до хижите. Част от изградените пътища напълно покриват използваните пешеходни маршрути. Преминаването на автомобили по пешеходните маршрути се отразява негативно върху преживяванията на пешеходците. Едно възможно решение в тази насока е приемането на общинска наредба, която да регламентира зоните в община Сапарева баня за организиране на рокерски събори, както и за управляването на мотори, АТВ и моторни шейни извън съществуващата пътна мрежа.

Въздействие върху инфраструктурата

Разрушаване и увреждане на инфраструктурата – следствие от недобросъвестно поведение на посетителите. Подобно поведение може да има особено силен негативен ефект върху вече изградените в общината екопътеки. Необходимо е да се представят целенасочени информационни кампании (включително и чрез съществуващите туристически информационни центрове) за „възпитание на посетителите“. Необходимо е също така и осигуряване на финансов ресурс за текуща поддръжка и обновяване на съществуващата в общината туристическа инфраструктура с оглед и на естествените процеси на нейното износване и амортизация.

Посетители с неприемливо поведение:

Берачи на билки и гъби

Брането на билки и гъби, независимо от определената притегателна сила за туристите практикуващи селски, екологичен и планински туризъм, крие сериозни рискове по отношение на опазването на ендемични видове растения и гъби.

Иманяри

Понастоящем няма информация за прояви на иманярство на територията на община Сапарева баня.

Мотоциклетисти, водачи на АТВ и моторни шейни

Превръщането на Община Сапарева баня в привлекателно туристическо място за международен туризъм и за уикенд-отдых на жители на близки населени места и желанието за предлагане на допълнителни услуги на туристите, крие рискове и от появата на мотоциклетисти, водачи на АТВ и моторни шейни (през зимата), с неприемливо поведение и особено от тяхното навлизане в Национален парк „Рила“.

Едно възможно решение в тази насока е приемането на общинска наредба, която да регламентира зоните в община Сапарева баня за организиране на рокерски събори, както и за управляването на мотори, АТВ и моторни шейни извън съществуващата пътна мрежа.

Велосипедисти

Засега случаите на навлизане на планински велосипеди (наричани още „маунтийн байкове“) в общината са единични и те не представляват сериозна заплаха за биоразнообразието.

Оф-роуд шофиране

Каране на автомобили извън пътищата (т.нар. „оф-роуд“ шофиране) по планинските поляни и пасищата, а също по пътищата, съвпадащи с туристически маршрути може да предизвиква ерозия и неприятни усещания у хората, които се движат пеша или с велосипед. Желателно е тази група да се насочва към горските пътища, в страни от основните туристически маршрути. Тези типове занимания често създават неприятни усещания и имат негативно възпитателно въздействие за всички останали посетители.

2.5. Анализ на съществуващото състояние и оценка на развитието на туризма в община Сапарева баня

Балнеоложки (СПА и Уелнес) туризъм

Община Сапарева баня разполага с добри условия и отлични ресурси за развитието на спа и уелнес туризъм (балнеоложки туризъм), които обаче не се използват пълноценно. Използването на водите се свежда основно до нуждите на Специализираната болница за рехабилитация „Сапарева баня“ АД (балнеосанаториума), аква клуб „Котвата“ и новата градска баня.

Рехабилитационната болница предлага възможност за профилактика, лечение на редица заболявания. Минералният плаж с един басейн, минерални души, игрище за плажен волейбол и снек бар, разположен в парковата ѝ зона е привлекателно място за жителите и гостите на град Сапарева баня в летните горещини.

От лятото на 2011 година е действащ на открито нов комплекс „Аква клуб Котвата“, който налага нов и различен подход в изграждането на басейни. Целта е да се създаде по-скоро клуб за малък брой гости (около 200) с всички удобства за тяхната почивка, а не масово посещаван обект. Комплексът включва голям басейн за възрастни и хидромасажни лежанки. Обособен е и по-малък детски басейн и контрастни басейни със студена и гореща вода, две джакузита с хидромасаж и необходимите съблекални и души. Също така има ресторант и заведение за бързо хранене.

Комплексът е в близост до новоизградената баня с минерална вода, в която има обособен СПА център за различни процедури.

Планински и зимен (ски) туризъм:

Планински и зимен (ски) туризъм за застъпени предимно в село Паничище и високата част на планината. То е забележително с природните си богатства и благоприятни условия за развитие на планинския туризъм в региона.

Високопланинската част на Паничище предлага и подходящи условия за зимни спортове – ски-спускания и пързаляне с шейни. Тя е застроена общо с 4 хижи – „Скавица“, „Пионерска“, „Ловна“ и „Рилски езера“. Хижа „Скавица“ е известна с това, че е първата хижа в България.

Село Паничище разполага с няколко писти:

- „Бежара“ - алпийска ски-писта 470 м, съоръжена със ски-влек за 280 души за 1 час.
- „Аждера“ - детски ски-плац, съоръжен с „бейби“ ски-влек и писта 150 м със ски-
- влек с капацитет 200 души за 1 час.
- Детска писта 200 м пред хижа „Пионерска“
- Писта за ски бягане 1000 м при „Аждера“. Има възможност за разширяване и удължаване на пистата до 3000 м.
- Алпийска ски-писта (детска) с дължина 250 м. със ски – влек с капацитет 200 души за 1 час.

Средната им дължина е около 500 м., а денивелацията им варира от 120 до 600м. Най-дългата и стръмна писта е при х. „Рилски Езера“ – 1100 м. и денивелация 500 – 600 м. Всички писти в селището разполагат със ски влекове с изключение на тази при х. „Ловна“. Тук се намира и единствената у нас писта за спортни шейни, която отговаря на международните стандарти, а ски-пистата при местността „Аждера“ се използва за регионални състезания.

Културен туризъм

Допълнителен ресурс за развитие на туристическите услуги и туристическото предлагане като цяло в Община Сапарева баня представлява богатото културно-историческо наследство общината. На територията ѝ се намира праисторическото селище „Кременик“ и останки от древноримския град „Германея“, възникнал около лечебните минерални води.

В парка на санаториума и в градината на средновековната църква „Св. Никола“ могат да се видят каменните стени на древния римски град, останките от римската баня и редица други археологически находки.

Черквата „Свети Никола“ (XII – XIII в) е една от най-старите в Община Сапарева баня. Запазени са и множество други древни църкви и няколко манастира, които са предпоставка за развитие на културен туризъм, като допълнителна услуга.

Еко туризъм

Общината има възможност за развитие на еко-туризъм, тъй като на територията ѝ попадат няколко защитени територии, описани подробно в раздел „Природни ресурси“ на настоящата програма.

Национален парк „Рила“ е създаден поради голямото разнообразие на растителен и животински свят. Наличието на застрашени от изчезване видове записани в

Червената книга на България, както и богатата дървесна растителност са наложили обособяването му в Национален парк.

Паркът е обект на активна туристическа дейност. Има условия за организиране на маршрутно-познавателен, ски, културен, религиозен, екологичен и конен туризъм.

- Природен резерват „Скакавица” (в границите на Националния парк „Рила”) ;
- Водопад „Скакавица” - най-високият водопад в Национален парк Рила;
- Природна забележителност Водопад „Горица” Включен е като природна атракция в редица туристически маршрути.

На територията на общината попадат и зони по Директивата за хабитатите и Директивата за птиците:

1. По директива за птиците Защитена зона „Рила” – BG0000495 (съвпада с НП Рила) – с около 4300 ха в землището на общината и представлява ОВМ (орнитологично важно място с код BG055)

2. По директива за местообитанията:

- а. Защитена зона Рила BG0000495 – също както при горното, 4300 ха .
- б. Защитена зона Верила BG0000308 – около 74,4 ха
- в. Защитена зона Рила-север BG000629

Общо на територията на общината до момента биоразнообразието се опазва на площ от 10 984,1 ха – по-голямата част от която, под режима на защитени зони, а почти цялата останала част под режима и на двата основни природозащитни инструмента в България – ЗЗТ и ЗБР.

Голямата част от местообитанията на приоритетните видове и природни местообитания, включени като целеви в настоящата оценка за развитие на туризма, попадат в тези близо 11 000 ха.

Селски туризъм

Селският туризъм в Община Сапарева баня има потенциал, но е с изключително слабо застъпено развитие. Предпоставка за развитието на този вид туризъм е наличието на къщи за гости, но липсва правилна ориентираност от страна на собствениците им за допълнителните услуги, които могат да се предоставят от тях на туристите и които биха могли да бъдат допълнителен източник на доходи.

Всички описани ресурси, както и анализите на техните характеристики, изтъкват големия туристически потенциал на Община Сапарева баня. Търсенето в последните години е насочено именно към такъв тип туристически продукт, какъвто следва да предлага Община Сапарева баня, предвид природните и антропогенните ресурси, с които разполага.

За съжаление, обаче, на територията на общината развит е туризъм със скромни измерения. Община Сапарева баня и оползотворяват частично ресурсите си за балнеотуризм.

Основните проблеми пред развитието на устойчив туризъм в Община Сапарева баня са:

- ✓ Липса на модерна инфраструктура и качествена леглова база от висока категория;
- ✓ Липса на добре разработен туристически продукт с ясно изразени характеристики;
- ✓ Липса на комуникационна и дистрибуционна мрежа за маркетинга на туристическия продукт;
- ✓ Недостатъчно квалифициран персонал в сферата на туристическите услуги;
- ✓ Недостатъчна леглова база и атракции;
- ✓ Ограничен достъп до обекти на културното наследство.

Що се отнася до потенциала, той е съхранен и се пренася в новата програма като съществен ресурс за развитие. Развитие във всички изброени проблемни насоки и насочено към всички форми на туризъм – балнеоложки, зимен, културен, религиозен, маршрутно-познавателен, ловен, селски.

Набелязаното и многократно мотивирано развитие ще стане възможно само след преодоляване на всички организационни и финансови проблеми. Необходима е единна туристическа стратегия за развитие на местните маршрути и продукти, с развитие в трансграничен, национален и европейски мащаб и прилагане на координирана програма с приоритизирани намеси.

Съвременното търсене по отношение на балнео, СПА и уелнес туризма и културния туризъм се засилва и е в целогодишен план. Продажбите зависят силно от предлагането на услуги чрез интернет, интернет реклама и сайтове с коментари от клиенти за впечатления по отношение на преживяното (положителни и отрицателни отзиви). Броят на туристическите пътувания, се увеличава, като по структура организиранияте пътувания в България представляват 75%, поради масовия характер на летния морски и зимен планински туризъм.

След пускането на лифт до хижа „Рилски езера“, броят на туристите се увеличи с близо 100%. За Община Сапарева баня броят на организиранияте туристи ще продължава да се увеличава ежегодно, като основните посетители са от големите градове в страната, чиито жители изпитват нужда от смяна на градската среда, рекреация и оттегляне в природата.

Именно това наложи навлизането на термини в туризма като *уикенд-пътрийт* (оттегляне в природата в края на седмицата).

Организацията на туристическите пътувания ще продължи да бъде на основата индивидуални неорганизирані туристи, като ще се увеличава значително посещаемостта на туристи от системата туроператор-агент-турист, пропорционално на развитието на информацията в интернет.

Средната продължителност на престоя ще бъде в рамките на 2-3 дни (главно балнео и уикендови пътувания, и пътувания по празници). Равнището на среднодневните разходи на туристите ще бъде в рамките на средно 20-34 лева на турист на ден. Най-високи се очаква да бъдат приходите от неорганизирані български туристи от категорията средна класа и хора със стандартни за българската икономика

професии. Организираните туристи от чужбина към момента съставляват само малка част от общия процент посетители. Община Сапарева баня, обаче, е предприела сериозни мерки за подобряване нивото на туристическата инфраструктура и създаване на ефективна комуникационна политика.

2.6. SWOT анализ

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
• Благоприятно географско положение с висока надморска височина и северно изложение на склоновете, което предполага по-дълго задържане на снежната покривка; • Благоприятен климат; • Добра транспортна достъпност, в близост до столицата и международно летище, областни градове и външни граници; • Близост до международен път Е-79, коридори 4, 8 и 10; • Рехабилитирана транспортна мрежа; • Всички населени места са електрифицирани; • Разнообразен релеф; • Биологично разнообразие на растителни и животински видове; • На територията на общината се намират част от НП „Рила“, резерват „Скакавица“, Защитената територия „Горица“; • Уникална забележителност - единствения в България и континентална Европа гейзер-фонтан-103^о С; • Висок потенциал за развитие на многопрофилен туризъм (балнео, планински, ски, еко, спа, културен, религиозен, маршрутно-познавателен, спортен, конен, селски и т.н.); • Висок потенциал за рекреативни	• Ниски доходи на населението, нисък стандарт; • Липса на мотивация у местното население; • Недостатъчно квалифицирана работна ръка, липса на опит и познания в областта на туризма; • Обезлюдяване поради застаряване на населението и механична миграция към по-големите областни градове; • Ясно изразен сезонен характер на туристическите посещения; • Отсъствие на представители на туроператори и турагенти на територията на общината; • Липса на висококатегорийна материално -техническа база; • Липса на обекти и заведения за развлечения и забавления; • Неадекватно управление на туристическите обекти; • Преобладават фирми от малък и среден бизнес, без възможност да предоставят конкурентен продукт; • Липса на инвестиции в района; • Моноструктурна икономика; • Липса на цялостна концепция за туристически продукт; • Отчасти амортизирана туристическа инфраструктура; • Кратка средна продължителност на престоя;

дейности ;

- Висок потенциал за развитие и установяване като балнео-дестинация;
- Богато културно-историческо наследство, множество църкви, параклиси и манастири;
- Екотеритория без промишлени замърсители;
- Висок потенциал за биоземеделие и еко-продукция;
- Няма презаселване на територията, малки населени места, негъста селищна мрежа;
- Разнообразие на туристически ресурси, обуславящи предлагането на комплексен туристически продукт (минерални води, планини, традиционни села, еко-пътеки и маршрути; църкви, исторически паметници);
- Конкурентни цени на туристическия продукт.

- Липса на регламентирано сметище и наличието на много незаконни такива, които влияят негативно на имиджа на дестинацията;
- Недостатъчно развита инфраструктура за третиране на отпадните води;
- Ниска енергийна ефективност;
- Липсва цялостна информационна стратегия;
- Туристическите сдружения срещат проблем при мобилизиране на местното население;
- Непълноценно използване на изследвания и анализи на целевите пазари;
- Липса на комуникационна политика, реклама и продуктово позициониране;
- Липса на финансови ресурси за постигане на вече поставените цели и разработени стратегии;
- Информационните центрове не работят през почивните дни, точно когато туристите посещават дестинацията;
- Липса на хоризонтална и вертикална комуникация между заинтересованите страни при развитието на туризма;
- Ниска степен на развитие на елементи извън обсега на туристическите дестинации;
- Ниска оценка на туристите за съпътстващите елементи или услуги, извън туристическия сектор;
- Недостатъчно развитие на информационните технологии – интернет информация и маркетинг;
- Незадоволително качество на

	туристически услуги; • Неоползотворени туристически ресурси; • Липсват иновативни идеи и преференции за инвестициите в туризма; • Липса на регламентация и законови разпоредби върху предлагащите конен туризъм; • Начален стадий на развитие на публично-частни партньорство (ПЧП).
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
• Голям туристически потенциал; • Развитие на устойчив туризъм и обособяване на Община Сапарева баня като уникална със своя комплексен туристически продукт дестинация; • Изграждане на имидж като СПА дестинация не само в страната, но и в международен план; • Повишаване на интереса на чужди инвеститори; • Увеличаване на заетостта; • Задържане на населението на територията на общината; • Енергийна ефективност с намаляване разходите за отопление, осветление чрез използване на геотермалните ресурси, слънчева енергия, ВЕЦове и т.н.; • Висок потенциал и условия за развитие на многопрофилен туризъм (балнео, планински, еко, спа, културен, маршрутно-познавателен, спортен, конен, селски и т.н.); • Достъп до европейските пазари; • Подобряване на инфраструктурата; • Засилване на международните връзки;	• Задълбочаването на финансова криза и спад в икономиката; • Недостатъчно инвестиции; • Демографска криза и обезлюдяване на района, застаряващо население; • Отлив на квалифицирани и млади кадри в големи градове и чужбина; • Задълбочаване в диспропорциите при доходите; • Климатични промени, които провалят туристическите сезони; • Забавянето в изпълнението на проектите, програмите и мерките за развитие на общината и туризма; • Риск от загуба на средства по европрограмите и фондовете поради спиране на средства от ЕК; • Зачестяване на природни бедствия като земетресения, горски пожари, наводнения; • Недостиг на средства за поддържане на транспортната инфраструктура; • Неадекватно управление на туристическите обекти и заведения; • Загуба на пазари, водещи до закриване на местни производства; • Недостатъчни инвестиции на частния сектор в образованието и

- Използване на Структурните фондове и Кохезионния фонд за развитие на регионалната инфраструктура;
- Обучение по информационни и комуникационни технологии в направление стартиране на собствен бизнес;
- Възможност за реклама на общината като дестинация за културен туризъм;
- Създаване на нови и иновативни туристически продукти;
- Подобряване на квалификацията и уменията на персонала в туризма;
- Повишаване ефективността на маркетинговите и промоционните програми и дейности;
- Възможност за ръст в туризма въпреки кризата поради спецификите на дестинацията;
- Екотеритория, възможност за развитие на био-земеделие;
- Възможност за краткосрочна и евтина газификация, поради газопровода, който минава в близост;
- Развитие на туризма и повишаване качеството на предлагания туристически продукт;
- Повишаване жизнения стандарт на населението;
- Изграждане на завод за преработване на отпадъците и въвеждане на безотпадна технология;
- Повишаване информираността и мотивацията на местното население.

квалификацията на работното място;

- Липса на адекватни устройствени планове и зонирание в туристическите региони;
- Въздействие на кампании, насочени към масовия туризъм, от страна на конкурентни дестинации;
- Продължаваща зависимост от международните туроператори на масовия туризъм;
- Неуспешно постигане на задълбоченост на рекламните дейности поради недостатъчно финансиране.

Изводите, които могат да се направят от SWOT анализа на развитието на туризма в Община Сапарева баня показват, че територията на общината е обусловена откъм природни и антропогенни туристически ресурси, разполага с изградена туристическа инфраструктура и има потенциал да се превърне във водеща туристическа дестинация не само за вътрешния пазар, но и с международно значение.

SWOT анализът илюстрира по-високи стойности в частта на силните страни и възможностите, което налага приоритетно прилагане на „агресивна“ стратегия за развитие, като действията се насочат към увеличаване на дела на силните страни и възможностите и постепенно намаляване на дяловете на слабите страни и заплахите. Равнището на заплахите е високо, което обуславя наличието на определен риск при изпълнението на стратегическите цели и следва да насочи програмата за развитието на територията на община Сапарева баня, към преодоляване на субективните слабости и пълното оползотворяване на възможностите и предимствата с оглед на постигане на дългосрочните цели, като се избегнат грешките на растежа.

Настоящият SWOT анализ позволява да се обобщи, че туризма в Община Сапарева баня има значителен потенциал за бъдещото си развитие, особено в направленията за развитие на планински, ски, балнеоложки, СПА, културен, религиозен, селски, еко-, маршрутно-познавателен, спортен, екстремн туризъм.

Проблемите, пред които се изправя Общината са много, но са преодолими. Основните трудности ще са при справянето с демографската и икономическата криза, ниската степен на квалификация при заетите, подобряване и изграждане на нова отговаряща на по-високи изисквания туристическа инфраструктура, изготвяне на комуникационна и имиджова стратегия и най-вече изготвянето на конкурентен туристически продукт.

3. Програма за развитие на туризма в община Сапарева баня 2014-2020г.

3.1. Визия и фокус за развитие на туризма в община Сапарева баня

Визията е описана като обобщена представа на една общност за стандарта на живот и качествата на средата, която тази общност изгражда, поддържа и обитава. Жителите на Сапарева баня искат да имат „висок жизнен стандарт“, да обитават „добре устроена жизнена среда“ и да чувстват „сигурност“ в живота си и този на децата им /в жилището, на работното място, на улицата, в училищата/.

Община Сапарева баня разглежда своите дългосрочни възможности за развитие при стимулиране обособяването и налагането на общината като привлекателна дестинация за балнеоложки, планински, екотуризъм, селски, културен и религиозен туризъм.

Приоритетни за развитието на общината ще бъдат дейностите, подкрепящи развитието на туристическия сектор и стимулиращи привличане на нови инвестиции, което ще допринесе и за повишаване на заетостта – постоянна и сезонна.

Ще се подкрепи експонирането и социализацията на недвижимите паметници на културата на територията на общината, даващи добавена стойност към развитието на туристическия сектор.

ВИЗИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА САПАРЕВА БАНЯ

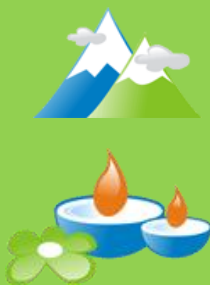

„Развит туристически център от местно, национално и международно значение, и устойчива общност с конкурентоспособна икономика, гарантираща заетост и растеж, модерна инфраструктура, качествена жизнена среда, чиста природа и проспериращо население.“

Предвид ресурсната осигуреност на района, визията на Община Сапарева баня следва да бъде насочена към приоритетно развитие на туристически продукт, базиран на балнеотуризма (уелнес и спа), като предлага планински (ски), културен, еко, маршрутно-познавателен, научен, религиозен, селски, спортен, ловен, конен и други форми на туризъм, като допълнителни услуги.

ОБЩИНА САПАРЕВА БАНЯ

ВИЗИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА

„Община Сапарева баня“ - модерна достъпна туристическа дестинация от местно, национално и международно значение, със съхранена природа и предлагаща уникален по рода си туристически продукт, базиран върху ядро балнеотуризм и планински туризъм във всичките му форми, богат асортимент от допълнителни услуги, застъпващи почти всички форми на туризъм.“

Спецификата на природните ресурси на територията на общината, благоприятстват развитието на балнеотуризма и планинския туризъм, като ядро на един комплексен и конкурентен четирисезонен туристически продукт.

Потенциални туристически пакети

БАЛНЕОЛОГИЯ + ПЛАНИНСКИ (СКИ) ТУРИЗЪМ

- Балнеология (Лечебни, СПА и уелнес процедури)
- Ски, сноуборд,

БАЛНЕОЛОГИЯ + СПОРТЕН (ЕКСТРЕМЕН)

- Балнеология (Лечебни, СПА и уелнес процедури)
- Алпинизъм, планинско катерене
- Трекинг
- Планинско колоездене
- Вържени градини

БАЛНЕОЛГИЯ + КОНГРЕСЕН (ДЕЛОВИ)

- Конгреси, семинари, обучения, тим билдинг, презентации
- Балнеология (Лечебни, СПА и уелнес процедури)

БАЛНЕОЛГИЯ + ЕКО (МАРШРУТНО ПОЗНАВАТЕЛЕН) ТУРИЗЪМ

- Екопътеки, преходи, лагеруване
- Балнеология (Лечебни, СПА и уелнес процедури)

БАЛНЕОЛГИЯ + СЕЛСКИ

- Балнеология (Лечебни, СПА и уелнес процедури)
- Нощуване в къща за гости и запознаване с местния бит

БАЛНЕОЛГИЯ + КУЛТУРЕН/РЕЛИГИОЗЕН

- Балнеология (Лечебни, СПА и уелнес процедури)
- Посещение на религиозни обекти (църкви, манастири)
- Посещение на археологически и исторически обекти и паметници на културата
- Участие в културни мероприятия

БАЛНЕОЛГИЯ + КОНЕН

- Балнеология (Лечебни, СПА и уелнес процедури)
- Конна езда като средство за възстановяването на нервната система (преходи)

3.2 Главна цел и подцели на Програмата за развитие на туризма в община Сапарева баня 2014-2020г.

Главната цел на Програмата за развитие на туризма в Община Сапарева баня за периода 2014-2020 година е:

ГЛАВНА ЦЕЛ

„Създаване на условия за качествен растеж и устойчиво развитие на туризма, ефективно използване на туристическите ресурси, създаване на нови работни места и постигане на икономически и социални ползи за общината.“

Подцели на Програмата за развитие на туризма в община Сапарева баня за периода 2014-2020г.

За достигане на ниво на развитие на Община Сапарева баня като туристическа дестинация, съответстващо на съвременните потребности, са формулирани следните подцели:

Подцел 1: *Създаване на условия за устойчиво развитие на туризма с изграждане на нова туристическа инфраструктура и повишаване стандарта на живот на населението на общината.*

Подцел 1 включва изграждане на нова и реновиране на вече съществуващата инфраструктура, подобряване административното обслужване на населението, гостите и посетителите в общината, техническа модернизация и комуникационна политика в крак с модерните технологии чрез:

- ✓ Ремонт и текуща поддръжка на местните пътища, свързващи туристическите забележителности на общината с транспортните центрове;
- ✓ Поддръжка на антропогенните туристически ресурси и опазване на природните ресурси;
- ✓ Оптимизация на работата на информационния център на територията на общината и повишаване информираността за предлагания туристически продукт;
- ✓ Създаване на ясна концепция за туристически продукт (пакет от туристически услуги) и изготвяне на адекватна маркетингова комуникационна и дистрибуционна политика с цел популяризирането му;
- ✓ Осигуряване на нова леглова база категория 4 и 5 звезди.

Подцел 2: *Ефективно и природосъобразно използване на туристическите ресурси.*

Тази подцел е насочена към запазване на разумното използване на туристическите ресурси, съхранявайки уникалните природни дадености и биоразнообразието в региона, както и културно-историческото наследство на общината.

Развитието на устойчив туризъм ще допринесе за икономическия напредък на общината, но трябва да се подхожда изключително внимателно към природните туристически ресурси, тъй като евентуалното им влошаване, би довело до отлив на туристи и влошаване на социално-икономическата ситуация. За постигането на тази цел е необходимо да бъдат предприети следните мерки:

- ✓ Създаване на система за контрол над използването на природните и антропогенните ресурси;
- ✓ Приемане на законодателни промени като по-високи глоби за замърсяване и нарушаване ограниченията в защитените територии, с цел респектиране на местното население и туристите;
- ✓ Развитие на разнообразен комплексен туристически продукт, съчетаващ различните видове туризъм: планински, ски, балнеложки, културен, религиозен, еко-, маршрутно-познавателен, спортен, екстремен, уикенд-ритрийт, селски, конен.

Подцел 3 : *Създаване на нови работни места и повишаване квалификацията на заетите в туризма с цел подобряване качеството на туристическите услуги.*

Тази подцел на програмата предвижда създаване на условия за развитие на малкия и среден бизнес, създаване на нови работни места, привличане на трудови ресурси и повишаване квалификацията на заетите в бранша посредством:

- ✓ Данъчни и административни облекчения за стартиране на нов бизнес в сферата на туризма;
- ✓ Ускоряване процеса на категоризация на обектите за настаняване, хранене и развлечения;
- ✓ Организиране на обществени обсъждания по теми свързани с туризма;
- ✓ Организиране на обучения, курсове и семинари за увеличаване квалификацията на заетите;
- ✓ Организиране на широки обществени обсъждания с бизнеса в бранша с цел повишаване качеството на продукта;
- ✓ Координирани проекти с други общини, неправителствени организации, браншови организации с цел подобряване качеството на продукта и неговата конкурентоспособност.

Подцел 4: *Икономическа стабилност и постигане на икономически и социални ползи за общината.*

Тази подцел е насочена към комплексно развитие на общината, подобряване имиджа на дестинацията и благосъстоянието на населението:

- ✓ Популяризиране на дестинацията и туристическия продукт;
- ✓ Увеличаването на приходите от туризъм;
- ✓ Повишаване доходите и качеството на живот на местното население;
- ✓ Развитие на селско стопанство като източник на еко-продукти за изхранването на посетителите;
- ✓ Привличане на чужди инвестиции.

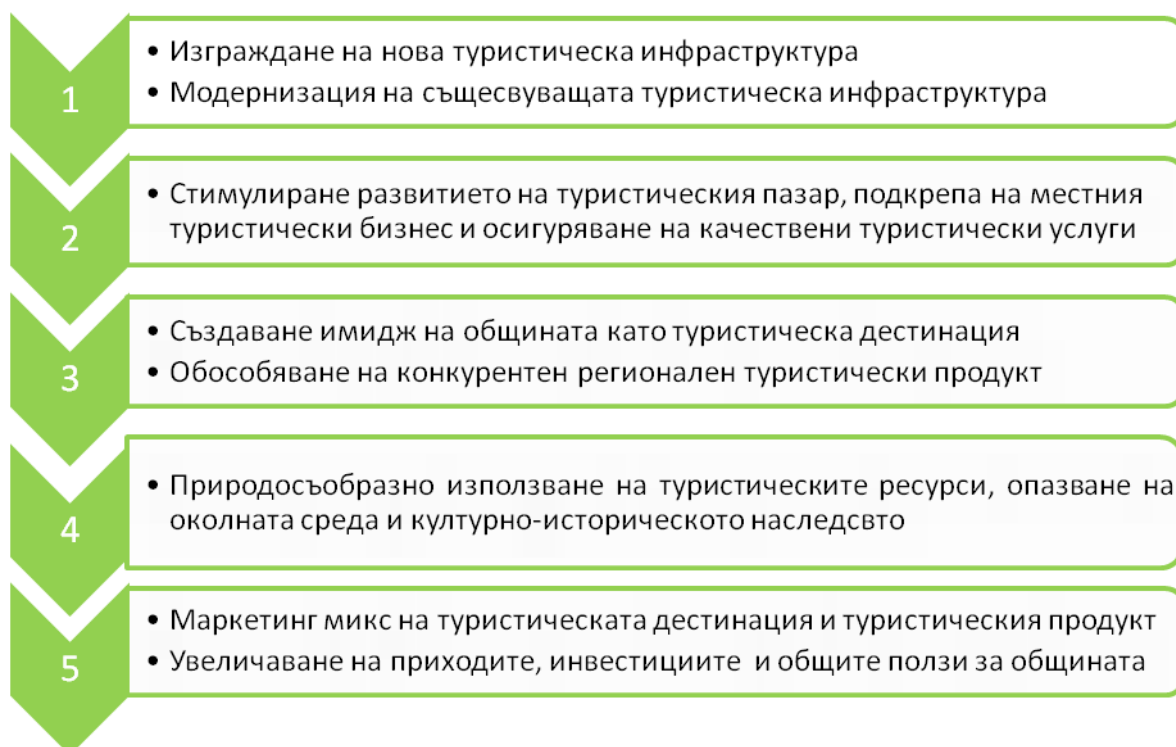
Така формулирани подцелите въвеждат конкретни параметри във визията за развитие, като тяхното постигане ще бъде обвързано с правилно определяне на приоритетите, идентификация на съответстващи на целите и приоритетите мерки, разработване на конкретни дейности и проекти. Постигането на заложените цели се основава на правилно определяне на приоритетите за развитие на общината. Определянето на приоритетите е динамичен процес, който зависи от степента на изпълнение на заложените мерки, както и от външни фактори. Това може да стане причина за промяна на приоритетите при определени условия. Процесът на тяхното определяне и актуализиране е задължение на общината, като за целта е препоръчително успоредно с мониторинга по изпълнение на *Общинския план за развитие на община Сапарева баня за периода 2014-2020 година*, да се извърши и средносрочен преглед на документа с цел неговото адаптиране към актуалните условия.

Дългосрочна цел на Програмата за развитие на туризма в община Сапарева баня е създаването на условия, които да превърнат общината в предпочитано място за живот и реализация. Общината има визия и е очертала ясна картина на очакваното бъдеще. Това предполага огромни усилия за мобилизиране на всички налични ресурси и привличане на допълнителни такива. Необходима е голяма последователност в действията и следване на заложените цели и приоритети.

3.3. Приоритети на Програмата за развитие на туризма в община Сапарева баня 2014-2020г.

Съобразявайки се с поставените цели, силните и слаби страни в развитието на туризма в Община Сапарева баня, са дефинирани приоритетните области, където трябва да бъдат насочени усилията на социално-икономическата политика на общината.

Приоритети на Програмата за развитие на туризма в община Сапарева баня 2014-2020г.

Приоритетите за развитие на Община Сапарева баня в настоящия документ произтичат от *Визията* за развитие и поставените *цели на програмата*. Те определят посоката на развитие и рамката на инвестиционни усилия от страна на общината. При условията на бюджетни рестрикции е особено важно да се намери оптимална форма за съчетаване на нуждите на общината, с наличния финансов ресурс – вътрешен и външен, спрямо постигане на поставените дългосрочни цели. Приоритетите съчетават местния потенциал с целите и насоките за развитие на регионално, национално и европейско ниво.

Туристическата инфраструктура включва средства за подслон, места за настаняване, заведения за хранене и развлечение, спортна инфраструктура, туристически маршрути и екопътеки. Очевидна е значимостта на туристическата инфраструктура като фактор за развитието на устойчив туризъм.

Като приоритет на настоящия документ е посочено развитието на балнеологията. Едновременно с развитието на балнеоложкият туризъм Община Сапарева баня следва да разработи и адекватна концепция за създаването на комплексен туристически продукт, който да оползотвори богатото разнообразие на природни и антропогенни туристически ресурси, което има в района.

Дори с ясна визия за бъдещото си развитие в краткосрочен и дългосрочен план и наличие на добре изразена концепция за туристически продукт, ако Община Сапарева баня не проведе взаимосвързани, последователни действия, за да информира обществеността за този свой продукт и да повлияе на нагласата на евентуалните му потребители, едва ли ще съумее да изпълни своите цели и така да постигне визията си.

Именно тук влиза в действие приоритетът за изготвяне на адекватна маркетингова стратегия или т.нар. „маркетинг-микс“. Маркетинг-миксът представлява съвкупност от маркетинг елементи, които определят маркетинговата стратегия.

Елементите са:

- **Продукт** (туристически продукт, пакет от предлагани разнообразни услуги)
- **Цена** (Ценова политика, която цели оптимална стойност изплащане себестойността на продукта, но и запазване неговата конкурентноспособност).
- **Дистрибуция** (каналите за разпространение и позициониране на туристическия продукт – реклама, мърчандайзинг и т.н.)
- **Промоция** (действия, свързани с популяризирането на продукта, така че да се изтъкнат неговите предимства и клиентът да бъде привлечен да го купи).

3.4. Специфични цели и мерки, заложи в Програмата за развитие на туризма в община Сапарева баня 2014-2020г.

Специфичните цели и мерки, , заложи в Програмата за развитие на туризма в община Сапарева баня 2014-2020г., се основават на изводите направени от SWOT анализа на състоянието на общината, както и на нейната Визия, и дефинираните Приоритети на програмата.

Приоритет 1 на Програмата за развитие на туризма в община Сапарева баня 2014-2020г.:

1

- Изграждане на нова туристическа инфраструктура
- Модернизация на съществуващата туристическа инфраструктура

Специфична цел 1: Рехабилитация на пътната инфраструктура.

Мерки за постигане на специфична цел 1 към Приоритет 1:

- ✓ Определяне на приоритетни за общината инфраструктурни зони и обекти;
- ✓ Участие във фондове и проекти за развитие;
- ✓ Ремонт на пътната настилка;
- ✓ Организация за поддръжката на пътната инфраструктура;
- ✓ Изграждане на велоалеи;
- ✓ Благоустройство на улична мрежа, тротоари, пътни банкети и т.н.;
- ✓ Изграждане и модернизиране на канализационна мрежа.

Специфична цел 2: Туристическа материална база

Мерки за постигане на специфична цел 2 към Приоритет 1:

- ✓ Изграждане на нова материална база – места за настаняване с леглова база от висока категория;
- ✓ Изграждане на нови съоръжения в ски зоните (влекове, лифтове);
- ✓ Изграждане на сграда за експониране на археологическо и етнографско наследство в гр. Сапарева баня;
- ✓ Стимулиране на подобренията в материалната база от страна на местния туристически бизнес с административни и данъчни облекчения;
- ✓ Строг контрол на състоянието на туристическите обекти (средства за настаняване и подслон, заведения за хранене и развлечения);
- ✓ По-високи изисквания и контрол при категоризацията на туристически обекти;
- ✓ Изграждане на градини за отдих;
- ✓ Изграждане на зони за забавление (увеселителен парк и атракции);
- ✓ Изграждане на временни ледени пързалки на централните площади на населените места;
- ✓ Изграждане на нови еко-пътеки и маршрути;
- ✓ Изграждане на маршрути за конна езда;
- ✓ Реставрация на останки от древни селища ;
- ✓ Разширяване на пистите в курорта Паничище и увеличаване на капацитета им;
- ✓ Подобряване състоянието на културно-историческите паметници и достъпа до тях.

Специфична цел 3: Подобряване на социалната инфраструктура, свързана пряко с туризма.

Мерки за постигане на специфична цел 3 към Приоритет 1:

- ✓ Поддържане на парковете, градините и обществените сгради в приветлив вид;
- ✓ Озеленяване и поставяне на пейки, осветителни тела, кошчета за отпадъци;

Специфична цел 4: Повишаване качеството на предлаганите услуги

Мерки за постигане на специфична цел 4 към Приоритет 1:

- ✓ Контрол над дейността на лицата, заети в сферата на туризма;
- ✓ Организиране на обучения, преквалификационни курсове и инструктажи на заетите в туризма;
- ✓ Организиране на обществени обсъждания и срещи с туристическия бизнес.

Приоритет 2 на Програмата за развитие на туризма в община Сапарева баня 2014-2020г.:

- Стимулиране развитието на туристическия пазар, подкрепа на местния туристически бизнес и осигуряване на качествени туристически услуги

Специфична цел 1: Подобряване условията за развитие на туризъм.

Мерки за постигане на специфична цел 1 към Приоритет 2:

- ✓ Изготвяне на краткосрочна и дългосрочна стратегия за развитие на туризма и стратегия за развитието на туристическия продукт.
- ✓ Популяризиране на общината като привлекателна туристическа дестинация;
- ✓ Институционална подкрепа на туристическия бизнес;
- ✓ Създаване на информационна база данни на туристическите ресурси и обекти на територията на общината;
- ✓ Покани към големи туроператори и общинска управа от други утвърдени балнео дестинации с цел обмяна на опит;
- ✓ Подкрепа на предприемачеството, частния бизнес и чуждите инвеститори за реализация на дейности и инвестиции, подобряващи облика на населените места и привличане на туристи;
- ✓ Организиране на обучения и обсъждания с местни хотелиери и ресторантиери.

Специфична цел 2 Привличане на инвестиции.

Мерки за постигане на специфична цел 2 към Приоритет 2:

- ✓ Изготвяне на нов общ устройствен план на общината;
- ✓ Подобряване информираността за туристическите ресурси на общината;
- ✓ Подобряване привлекателността на дестинацията;
- ✓ Повишаване жизнения стандарт на населението;
- ✓ Намаляване на безработицата;
- ✓ Минимизиране риска от загуба на инвестиции;
- ✓ Организиране на инфотурове;
- ✓ Участие на общината на регионални, национални и международни мероприятия;
- ✓ Организиране на семинари, конгреси;
- ✓ Административни и данъчни облекчения за инвеститорите;
- ✓ Насърчаване на инвестициите в изграждането на балнеосанаториуми и СПА комплекси като се осигури облекчен режим за закупуване на земя, издаване разрешителни за строеж и се ускори категоризацията им;
- ✓ По-висок контрол върху събираемостта на туристически данъци и такси.

Приоритет 3 на Програмата за развитие на туризма в община Сапарева баня 2014-2020г.:

- Създаване имидж на общината като туристическа дестинация
- Обособяване на конкурентен регионален туристически продукт

Специфична цел 1: Създаване нов имидж на Община Сапарева баня като туристическа дестинация.

Мерки за постигане на специфична цел 1 към Приоритет 3:

- ✓ Сертифициране на минералната вода по международни стандарти;
- ✓ Поставяне на информационни табели с нейния състав и свойства;
- ✓ Публикуване на състава, свойствата и качествата на термалните ресурси на интернет страницата на общината;
- ✓ Избор на колектив от специалисти, които да създадат имиджова стратегия на туристическата дестинация;
- ✓ Създаване на имидж и бранд на туристическата дестинация;
- ✓ Изработване на лого на туристическата дестинация и избор на рекламен слоган;
- ✓ Проучване и съхранение на местни традиции, обичаи и занаяти, които да бъдат включени в културния календар на общината.

Специфична цел 2: Обособяване на туристически продукт.

Мерки за постигане на специфична цел 2 към Приоритет 3:

- ✓ Анализ на туристическите ресурси в района;
- ✓ Анализ на туристическото предлагане;
- ✓ Анализ на туристическото търсене (проучвания);
- ✓ Определяне на потенциалните пазарни сегменти;
- ✓ Избор на целеви пазари (сегменти);
- ✓ Изследване на възприятията на сегментите (тези, посетили дестинацията, и тези които никога не са я посещавали);
- ✓ Избор на туристически продукт *Планински-ски* и *Балнеотуризм* за ядро на развитие на туризма;
- ✓ Ценова политика на туристическия продукт и измерване на неговата конкурентноспособност;
- ✓ Развитие на сателитни (допълнителни) форми на туризъм (селски, културен, религиозен, спортен, научен, конен и други);

Приоритет 4 на Програмата за развитие на туризма в община Сапарева баня 2014-2020г.:

- Природосъобразно използване на туристическите ресурси, опазване на околната среда и културно-историческото наследство

Специфична цел 1: Подобряване ефективността на използваните ресурси.

Мерки за постигане на специфична цел 1 към Приоритет 4:

- ✓ Изготвяне на план за възможностите за използване на минералната вода;
- ✓ Използване на геотермалните ресурси във ВЕЦ и като ресурс за отопление;
- ✓ Изграждане на спа комплекси.

Специфична цел 2: Опазване на околната среда.

Мерки за постигане на специфична цел 2 към Приоритет 4:

- ✓ Контрол върху влиянието на местното население и посетителите (туристите) на територията на общината;
- ✓ Управление на отпадъците (разделно сметосъбиране и изграждане на депо);
- ✓ Създаване на паркова еко (паркова) полиция / патрулиращи екипи;
- ✓ Организиране на регулярни почиствания и възстановяване на замърсени територии, нерегламентирани сметища;
- ✓ Монтирането на информационни табели разясняващи риска от замърсяване и призив към опазване на природното богатство;
- ✓ Създаване на гореща телефонна линия, на която граждани да съобщават за замърсени територии и райони, и да информират за нарушители на реда;
- ✓ Увеличаване броя на паркоместата;
- ✓ Изграждане на еко транспорт за високите части на планината, който да ограничи навлизането на частни автомобили.

Специфична цел 3: Повишаване на енергийната ефективност.

Мерки за постигане на специфична цел 3 към Приоритет 4:

- ✓ Подмяна на уличното осветление с енергоспестяващо;
- ✓ Саниране на обществени сгради;
- ✓ Преминаване на алтернативни източници на енергия като соларни панели, ВЕЦ;
- ✓ Газификация на града.

Приоритет 5 на Програмата за развитие на туризма в община Сапарева баня 2014-2020г.:

5

- Маркетинг микс на туристическата дестинация и туристическия продукт
- Увеличаване на приходите и общите ползи за общината

Специфична цел 1: Маркетинг микс популяризиране на туристическата дестинация и туристическия продукт.

Мерки за постигане на специфична цел 1 към Приоритет 5:

- ✓ Продуктово позициониране, промотиране;
- ✓ Организиране на широка рекламна кампания, чрез разработване на рекламни материали и тяхното публикуване или излъчването им по националните медии - с цел популяризиране на местните атракции;
- ✓ Изработването на атрактивни рекламни материали за природните и културните забележителности, намиращи на територията на общината;
- ✓ Организиране на журналистически тур с цел обхождането на най-атрактивните места и обекти и снабдяването им с рекламни материали;
- ✓ Провеждане на туристически обход съвместно с туроператорите за запознаване с местните условия, предлаганите услуги и съществуващите атракции (т.нар. инфо-турове);
- ✓ Проучване на потенциалните потребители на туристическите услуги и провеждане на активна рекламна кампания в медиите и Интернет с цел тяхното привличане;
- ✓ Изработване на CD-та, реклами и брошури и изпращането им до различните чуждестранни посолства в България, други европейски общини, търговски и международни сдружения;
- ✓ Туристически информационен център, съвместно с общината да инициира създаването на Туристически клъстер /обединение на различни субекти с общ интерес за развитие на туризма/;
- ✓ Организиране на обучителни курсове, семинари, конференции и конкурси за подобряване на квалификационните знания, умения и информираност на местното население;
- ✓ Създаване на Интернет страница на туристическия информационен център, която да се обновява;
- ✓ Изготвяне на презентация на дестинацията и продукта и разпространението ѝ до големите туроператори в цял свят;
- ✓ Изготвяне на календар със събития в сферата на туризма и планиране на участия в туристически борси в страната и чужбина;
- ✓ Организиране на „зелени училища“;
- ✓ Съвместни действия със съседни общини и областни градове.

Специфична цел 2: Увеличаване на приходите и общите ползи за общината.

Мерки за постигане на специфична цел 2 към Приоритет 5:

- ✓ Изготвяне на нов устройствен план на общината;
- ✓ Такси от разрешителни за строеж;
- ✓ Данъци, такса смет;
- ✓ Изготвяне на карти с обозначени туристически (природни и антропогенни) обекти;

- ✓ Подкрепа на селскостопанските производители, занимаващи се развитието на устойчиво селско стопанство, незамърсяващо околната среда, произвеждащи био продукция.

3.5. Тенденции за развитие на туризма в община Сапарева баня

Геотермален ресурс и тенденции за развитие на балнеоложки туризъм

Сапарева баня разполага с много добри условия и ресурси за развитието на балнеотуризм, които предстои да бъдат използвани по-рационално и ефективно. Двете термални зони – източна и западна, са предпоставка за развитие на балнеотуризма, но като цяло общината не оползотворява пълноценно ресурсите си от горещи минерални извори. Използването на водите се свежда основно до нуждите на Специализираната болница за рехабилитация „Сапарева баня“ АД в гр. Сапарева баня /балнеосанаториум/. В балнеосанаториума благодарение на „живата вода“, използвана още от римско време, успешно се лекуват заболявания на:

- опорно-двигателен апарат (артрити, артрози, възпалителни и дегенеративни заболявания на ставите, травми, състояния след счупвания, болест на Бехтерев, подагра и др.);
- периферна нервна система (дискови хернии, дископатии, полиневропатии, възпаления на нервните коренчета и плексоси);
- отравяния със соли на тежки метали (олово, манган и други);
- възпалителни заболявания на женските полови органи (аднексити и стерилитети);
- заболявания на кожата (псориазис, дерматити и др.);
- горни дихателни пътища (синусити, фарингити, трахеити и др.)
- поражения на централната нервна система - рехабилитация след мозъчни инсулти.

Лечебното заведение в Сапарева баня е профилирано и специализирано за лекуване на широк спектър от заболявания, което предполага голям туристопоток, както от страната, така и от чужбина.

Този край е щедро надарен с лечебни термални води. Лечебните свойства на бликащите при Сапарева баня минерални води са били познати на най-древните обитатели в този красив кът на България. Минералната вода има широк диапазон на лечение на различни заболявания.

Предвид потенциала на района, предстои изграждане на медицинския рехабилитационен център „Преображение“ в Сапарева баня, местност „Св. Богородица“. Инвеститор на центъра за рехабилитация е акционерно дружество "Аква Трийтмънт", основано през декември 2012 година, съвместно между Община Сапарева баня и Фонд "Закон, справедливост и милосърдие" - град Москва, в лицето на президента на фонда Вадим Поспелов.

Изграждането на този център ще привлече трудови ресурси - специалисти в областта на балнеолечението, кинезитерапията, лаборанти и медицински персонал. Заетостта в общината ще се увеличи с наемането на специалисти, персонал по поддръжка, готвачи, шофьори и т.н.

Ето защо, необходимо е Общината да проведе спешни мерки за преквалификацията на част от незаетите в трудоспособна възраст по конкретни дейности, които ще са необходими при откриване на центъра, както и да създаде условия за езикови обучения, предвид увеличаването на туристопотока от други държави.

Във връзка с реализирането на проекта ще бъде подобрена градската инфраструктура, значително ще се увеличат строителните обеми, а вместо планираните 37 хил. кв. м, в експлоатация ще бъдат въведени почти 50 хил. кв. м, като ще бъде увеличена рехабилитационната част. Лабораторната и лечебно-диагностичната база на обекта също ще бъдат разширени спрямо първоначалния проект.

С увеличението на броя на потребителите на балнеоложкия туризъм се увеличава и нуждата от качество на предлагането. За съживяването на балнеолечението и здравния туризъм в региона е необходимо да отворят врати повече балнеоложки и СПА центрове. Особено важно е да се популяризира находището и свойствата на минералните води. Задължително условие за развитието на туризма е да се сертифицира водата, съгласно международните стандарти за химически състав и качество. За да се поддържа адекватно равнище на пазарната динамика, балнеоложкия туризъм в Сапарева баня се нуждае от инвестиции за обновление на базите.

Общината полага усилия за привличане на местни и чуждестранни инвестиции, за ползотворно използване на природното богатство и разгръщане на потенциала, с който разполага община Сапарева баня, за да се превърне в желана дестинация за балнеотуризм.

Община Сапарева баня разполага с уникално богатство предвид мащаба на водните си ресурси. Термални минерални извори, които могат да бъдат използвани в няколко направления:

- балнеолечение и СПА туризъм;
- възобновяем източник на енергия – на този етап само за геотермално отопление;
- туристическа атракция.

В момента основното предназначение на минералните извори е за нуждите на Специализирана болница за рехабилитация за балнеолечение „Сапарева баня“ АД, частни хотели за СПА процедури и балнеолечение, отопление на публични общински сгради, включващи здравни заведения, училища, детски градини, обществени сгради.

Освен термални извори, Община Сапарева баня разполага и с планинска вода, която също се използва в няколко направления:

- за питейни нужди за населението;

- като източник за напояване на земеделските площи;
- като възобновяем източник на енергия;
- за туристическа атракция.

Както вече беше посочено, необходимо е достъпът на хотелите и другите средства и места за настаняване до минералната вода да се разшири.

Това може да стане посредством допълнителни процедури за предоставяне на права за водовземане от минерални води (по линия на Закона за водите – последно изменен ДВ бр. 82 от 26.10.2012 г., в сила от 26.11.2012 г.) или процедури за концесиониране на минерална вода (по линия на Закона за концесиите, последно изм. ДВ. бр.103 от 29 Декември 2009г.) пред Министерство на околна среда и водите (МОСВ).

С Решение № 25 от 02.02.2011 г. на Министерство на околната среда и водите гр. София на Община Сапарева баня е предоставена за безвъзмездно ползване минералната вода – изключително държавна собственост находище „Сапарева баня”.

Има предпоставки да се изградят спа хотели с категоризация от 4 и 5 звезди. Поради изискването същите да притежават и съответния капацитет от конферентни зали и зали за провеждане на работни срещи, същите ще допринесат за развитието на един практически нов сегмент за община Сапарева баня, какъвто е конгресният туризъм. Отличителна характеристика на конгресния туризъм е, че той подобно на спа и уелнес туризма е с минимални неблагоприятни последици и въздействия върху околната среда.

С оглед на изграждането на предлаганата нова настанителна база от спа и уелнес хотели с възможности и за конгресен туризъм е необходимо да се предвиди изрично заустване на отпадните и битово-фекалните води в съществуващата селищна канализационна мрежа при положение, че такава има и, че същата разполага и с пречиствателни станции. В случай на липса на канализационна мрежа и селищни пречиствателни станции за отпадните води е необходимо при проектирането и изграждането на новите хотели да се следи за наличието на индивидуални модулни пречиствателни съоръжения (биофилтри, работещи на автономен принцип). Цената на подобни съоръжения в зависимост от капацитета за пречистване на отпадните води и страната производител варира от 12 хил. до 50 хил. евро. Изискването за подобен тип съоръжения може да се постави още на етап даване на виза за проектиране, като се работи в тясно сътрудничество на този и на последващите етапи от изграждането на хотелите с органите на РДНСК и представителите на Басейнова дирекция – „Западен беломорски район”.

Проучване на възможностите за захранване на село Паничище с минерална вода за отоплителни нужди и нуждите на SPA и балнеотуризм.

Тенденции за развитие на планински (ски) туризъм

За подобряване условията за практикуване на зимни спортове е необходимо изграждане на нови съоръжения – писти, лифтове и влекае, както и ремонт на

съществуващите. Възможно е сегашните писти да бъдат продължени и дообработени в техническо отношение и с оглед безопасността на туристите.

Необходимо е да се подчертае, че проектът за ски зона „Паничище – Езерата – връх Кабул“ увеличи възможностите за привличане на допълнителен поток от туристи в Община Сапарева баня. Изтъкваният евентуален отрицателен ефект върху околната среда се основава преди всичко на съществуващите ограничения от нормативно-правен характер (най-вече за развиване на стопанска дейност в НП „Рила“), а не толкова на реален и задълбочен анализ на съществуващото състояние в санитарната зона около НП „Рила“.

Физикогеографските характеристики на територията на общината предполагат изграждане на нови ски зони, съобразени със световните тенденции за съхраняване на природата.

Естествените релефни форми и благоприятния климат, са предпоставка за развитие на ски туризма и планинския туризъм във всичките му форми.

Тенденции за развитие на културен туризъм

Съществуващите културно-исторически ресурси предвид ниската им степен на разпознаваемост до момента, както в страната, така и зад граница не биха могли понастоящем да бъдат използвани като ресурс за самостоятелно развитие на културен туризъм. Допълнителните услуги, предлагани по отношение на тяхното посещение от страна на вече пристигналите туристи могат да увеличат приходите от туризъм и очаквания положителен икономически ефект.

Задължително условие за превръщането на услугите, свързани с културния туризъм в печеливша икономическа дейност, която не уврежда околната среда е прилагането на интензивна рекламна кампания, включваща дейности като реклама в социалните мрежи и закупуването и инсталирането при възможност със средства от ЕС (по програмата за трансгранично сътрудничество или със Сърбия или с Македония) на информационни дигитални конзоли за предоставяне на информация на различни езици на туристите за посещаваните и разглеждани от тях туристически забележителности. По този начин ще се избегне отпечатването на хартиени рекламни материали и замърсяването на околната среда с битови отпадъци.

Необходимо е да бъдат предприети следните мерки:

- Разширяване на международното културно сътрудничество на база обмен на творци и произведения на изкуството;
- Подпомагане популяризирането и реализацията на произведенията на местни творци и изпълнители;
- Подпомагане дейността на читалищата и поддържане на тяхната база;
- Обогащане културния календар на общината с местни и национални прояви;
- Утвърждаване на политика за съхраняване и популяризиране на историческите и културните паметници;

- Създаване на оптимални условия за развитие на културен туризъм в общината;
- Съдействие на легитимните религиозни структури в града и селата и насърчаване на етническата и верска толерантност и др.;
- Популяризиране на местните традиции и занаяти, описването им в база данни, и организиране на периодични мероприятия с цел пресъздаването им;
- Изграждане на местен ТИЦ, в който да се продават сувенири.

Тенденции и потенциал за развитие на селски туризъм

За развитието на селския туризъм е необходимо да се изградят допълнително обекти за развитие на селски туризъм, при това не само средства за подслон и места за настаняване, а и обекти за туристическа анимация като конни бази, етнографски центрове и сбирки; да се подобри квалификацията на собствениците и персонала в къщите за гости и хотелите, развиващи селски туризъм посредством Оперативната програма „Човешки ресурси“, като и посредством Програмата за обучение през целия живот на ЕС (част от бъдещата програма „Еразъм за всички“).

Общината разполага със сериозен горски потенциал и попада в списъка на общините с горски фонд над 50% от територията си. Това е добра предпоставка за разработване на съвременни модели за развитие на планински, еко, селски, ловен, спортен, конен, културен и други форми на туризъм, но като допълнителни услуги на приоритетно развиван балнеотуризъм.

4. Заключение

Анализът на туристическите ресурси, както и анализите на техните характеристики, изтъкват големия туристически потенциал на Община Сапарева баня. Търсенето в последните години е насочено именно към такъв основен тип туристически продукт, какъвто следва да предлага Община Сапарева баня, предвид природните и антропогенните ресурси, с които разполага – планински-ски и балнеотуризм. За съжаление, обаче, на територията на общината е развит туризъм със скромни измерения. Община Сапарева баня оползотворява частично ресурсите си за балнеотуризм.

Основните проблеми пред развитието на устойчив туризъм в Община Сапарева баня са недобре разработен туристически продукт с ясно изразени характеристики, липса на комуникационна и дистрибуционна политика за маркетинг на туристическия продукт, недостатъчно квалифициран персонал в сферата на туристическите услуги, недостатъчна и нискокатегорийна материално-техническа база, както и ограничен достъп до съпътстващите (допълнителните) услуги, които може да се предлагат.

Що се отнася до потенциала, той е съхранен и се пренася в новата програма като съществен ресурс за развитие. Развитие във всички изброени проблемни насоки и насочено към всички форми на туризъм – планински-ски, балнеоложки, културен, религиозен, маршрутно-познавателен, ловен, селски, конен, еко и т.н.

Набелязаното и многократно мотивирано развитие ще стане възможно само след преодоляване на всички организационни и финансови проблеми. Необходима е единна туристическа стратегия за развитие на местните продукти, с развитие в трансграничен, национален и европейски мащаб и прилагане на координирана програма с приоритизирани намеси. Съвременното търсене по отношение на балнео, СПА и уелнес туризма и културния туризъм се засилва и е в целогодишен план. Продажбите зависят силно от предлагането на услуги чрез интернет и интернет рекламата.

Възможностите на Община Сапарева баня за развитие на туризъм са изключително благоприятни и визията ѝ трябва да бъде насочена към превръщането на региона в място за целогодишен балнеоложки туризъм, дестинация предлагаща комплексен туристически пакет от услуги, който включва като допълнителни услуги почти всички видове туризъм.

Предизвикателствата, които стоят пред управлението на общината са подобряване на местната икономика, създаване на нови работни места, борба с демографската криза, насочване на усилията към по-рационално използване на богатото историческо, природно и нематериално културно наследство.

SWOT анализът посочва изводи, които служат за основа на заключението, че се разкрива уникална възможност за дизайн, планиране и развитие на един уникален по своята същност туристически продукт и превръщане на община Сапарева баня в

успешна туристическа дестинация не само от местно, но и национално и международно значение.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Програмата за развитие на туризма в община Сапарева баня 2014-2020г. е приета от Общински съвет гр. Сапарева баня с Решение №5 от Протокол №12/30.07.2014г.

Този документ е създаден в рамките на проект „Община Сапарева баня – по-ефективни общински политики чрез подпомагане качествено и им разработване и прилагане“, в изпълнение на Договор № 13-13-53/31.10.2013 , финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.